

Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Διπλωματική Εργασία

Κατερίνα Πιερή

Βασίλι Καρπασίας

Πάφος 2017

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	1
Τοποθεσία του χωριού	2
Ονομασία του χωριού	2
Ιστορική αναδρομή	3
Γεωμετρική – Αρχαϊκή εποχή (11 ^{ος} – 5 ^{ος} αιώνας π.Χ.)	3
Βυζαντινή εποχή (4 ^{ος} – 12 ^{ος} αιώνας μ.Χ)	5
Οθωμανική περίοδος (16 ^{ος} – 19 ^{ος} αιώνας μ.Χ.).....	5
Εκκλησίες Βασιλιού.....	6
Άγιος Βασίλειος.....	6
Άγιος Τρύφωνας	7
Ασχολίες κατοίκων 1956 – 1976	8
Καπνοκαλλιέργεια	8
Γεωργοκτηνοτροφικές Ασχολίες	9
Η βρύση του Βασιλιού.....	10
Δημοτικό σχολείο Βασιλιού	10
Ενοποίηση δημοτικών σχολείων Βασιλιού - Λεοναρίτσου	11
Σχέσεις Βασιλιωτών με τους Τούρκους συγχωριανούς τους.....	12
Πληθυσμιακή απογραφή των κατοίκων του Βασιλιού.....	12
Συνεργατική Πιστωτική Εταιρεία Βασιλιού	13
Συμμετοχή Βασιλιωτών σε διάφορους πολέμους.....	17
Βαλκανικοί πόλεμοι (1912 – 1913)	17
Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος (1914 – 1918).....	17
Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος (1939 – 1945).....	17
Απελευθερωτικός αγώνας 1955 – 59.....	18
Γενική Δράση Βασιλιωτών στην Ε.Ο.Κ.Α.	18
Παθητική Αντίσταση	18
Τουρκική εισβολή του 1974	19
Αιχμαλωσία-Προσωπικές Μαρτυρίες.....	19

Τρύφωνας Παπαγιάννης (προσωπική μαρτυρία).....	19
Ανδρέας Νικόλα Πέτρου (προσωπική μαρτυρία).....	29
Μιχαήλ Πιερής (προσωπική μαρτυρία).....	35
Συμπεράσματα από τις συνεντεύξεις των αιχμαλώτων Βασιλιωτών	37
Δύο ήρωες - αγνοούμενοι Βασιλιώτες.....	38
Παναγιώτης Αντώνης Φώτη	38
Άγγελος Γεωργίου Καλλής.....	39
Μετά την τουρκική εισβολή	39
Προσωπικότητες Βασιλιού	40
Πολιτικοί.....	40
Νιαζί Μανιέρα	40
Νίκος Σαμψών Γεωργιάδης	40
Σωτήρης Σαμψών.....	42
Επιστήμονες:.....	42
Αντώνης Γεωργιάδης.....	42
Νίκος Μιχαηλίδης.....	43
Τούλα Ονουφρίου	43
Μιχαήλ Στ. Στεφανή:.....	44
Συγγραφείς – ποιητές – Αγιογράφοι.....	45
Χρυσόστομος Ποζάτος	45
Παναγής Μ. Παναγίδης	45
Τάκης Τοφαλλής.....	46
Νίκος Νικολάου Χατζημιχαήλ.....	46
Τρύφωνας Παπαγιάννης	46
Ττοφαλλή Σπύρος	47
Επίλογος.....	47
Βιβλιογραφία	48
Πρωτογενείς Πηγές.....	48
Δευτερογενείς Πηγές	48
Διαδικτυακές Πηγές.....	49

Πίνακας Εικόνων

Εικόνα 1: Χωριά της Επαρχίας Καρπασίας.....	2
Εικόνα 2: Αμφορέας (αριστερά) και σπασμένα αγγεία (δεξιά) της Γεωμετρικής – Αρχαϊκής εποχής όπου ανευρέθηκαν σε θαλαμωτούς λαξευτούς τάφους σε λόφους του χωριού	3
Εικόνα 3: Τάφος της Μαζερής λαξευμένος σε ασβεστολιθικό βράχο (αριστερά) και το εσωτερικό του όπου εξακτινώνονται 3 πάγκοι (δεξιά).....	4
Εικόνα 4: Ελαιόμυλοι που εντοπίστηκαν στην περιοχή Κακοζώναρα που αποτελούσαν μέρος των βιοτεχνικών μονάδων	4
Εικόνα 5: Αποθηκευτικά κτίσματα στον κάμπο του Βασιλίου (αριστερά) και Νερόμυλος στο Όζαλος που εξυπηρετούσε στη φόρτωση του αλευριού στα εμπορικά πλοία.....	6
Εικόνα 6: Εκκλησία Αγίου Βασιλείου.....	7
Εικόνα 7: Εκκλησία Αγίου Τρύφωνα	7
Εικόνα 8: «Η Συνεργατική Εταιρεία Βασιλίου», Απόσπασμα από την εφημερίδα <i>Κυπριακός Τύπος</i> 06/06/1936	8
Εικόνα 9: Η καπνοκαλλιέργεια «μεταφυτεύτηκε» από τους Καρπασίτες στο Διαμέρισμα Χρυσοχούς, Πάφου μετά το 1974.....	9
Εικόνα 10: Απόσπασμα από την εφημερίδα « <i>Αλήθεια</i> », όπου περιγράφεται το πρόβλημα της τοκογλυφίας.....	13
Εικόνα 11: Απόσπασμα εφημερίδας « <i>ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΦΥΛΑΞ</i> » με θέμα την ίδρυση της Συνεργατικής Πιστωτικής Εταιρείας Βασιλίου	14
Εικόνα 12: Απόσπασμα εφημερίδας <i>Ελευθερία</i> , με θέμα την ίδρυση της Συνεργατικής Πιστωτικής Εταιρείας Βασιλίου	15
Εικόνα 13: Τίτλος Μετοχών	15
Εικόνα 14: Συνεργατική Πιστωτική Τράπεζα και Παντοπωλείο Βασιλίου	16
Εικόνα 15: Παντοπωλείο Βασιλίου	16
Εικόνα 16: Ελληνοκύπριοι αιχμάλωτοι από τον Αττίλα την ώρα του φαγητού.....	31
Εικόνα 17: Ελληνοκύπριοι αιχμάλωτοι πολέμου των Τούρκων, επιστρέφουν από τις φυλακές της Τουρκίας στην Ελευθερία! Πολλοί από αυτούς που πήγαν στις φυλακές των Αδάνων, της Αμάσειας και της Αλεξανδρέττας δεν επέστρεψαν και παραμένουν αγνοούμενοι!	34
Εικόνα 18: Κομπολόι του Μιχαήλ Πιερή το οποίο φτιάχτηκε από τον ίδιο κατά τη διάρκεια της αιχμαλωσίας του. Αποτελείται από κουκούτσια ελιών και κλωστή.....	36

Πίνακας Πινάκων

Πίνακας 1: Αριθμητική κατάταξη μαθητών αναλόγως φύλου και σχολικού έτους	11
Πίνακας 2: Πληθυσμιακή απογραφή των κατοίκων του Βασιλείου	12

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία έχει ως θέμα το Βασίλι Καρπασίας και συγκεκριμένα γίνεται περιγραφή της τοποθεσίας του χωριού και της προέλευσης του ονόματός του.

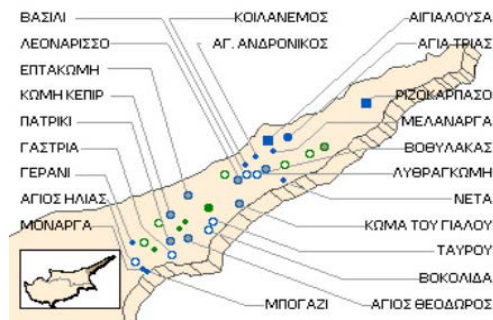
Παρουσιάζεται ιστορική αναδρομή από τον 11^ο αιώνα έως και σήμερα. Επιπρόσθετα, αναφέρεται στις εκκλησίες του χωριού, στο εκπαιδευτικό σύστημα, στην πληθυσμιακή απογραφή, στις ασχολίες των κατοίκων καθώς επίσης και στη συμμετοχή τους από τους Βαλκανικούς Πολέμους έως και την Τουρκική εισβολή του 1974 (περίοδος αιχμαλωσίας).

Επιπλέον, παρουσιάζονται προσωπικές μαρτυρίες σε συνδυασμό με το ημερολόγιο τριών αιχμαλώτων από το Βασίλι δίνοντας μια τόσο ιστορική όσο και προσωπική εικόνα για την περίοδο της αιχμαλωσίας. Ακόμη, δίνεται έμφαση στη ζωή δύο ηρώων του πολέμου, ένας εκ των οποίων είναι ακόμη αγνοούμενος. Τέλος, απεικονίζονται σημαντικές προσωπικότητες του Βασιλιού που άφησαν το στίγμα τους τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο.

Για τη συγγραφή της συγκεκριμένης εργασίας χρησιμοποιήθηκε υλικό από το Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, πάρθηκαν προσωπικές συνεντεύξεις τριών Βασιλιωτών αιχμαλώτων του 1974 από τη γράφουσα και τέλος αντλήθηκαν πληροφορίες από διάφορα συγγράμματα και ιστοσελίδες που αναφέρονται στην παρούσα θεματολογία.

Τοποθεσία του χωριού

Το κατεχόμενο Βασίλι βρίσκεται στην περιφέρεια της Καρπασίας της Επαρχίας Αμμοχώστου. Συνορεύει ανατολικά με τη Λυθράγκωμη, δυτικά με το Λεονάρισσο, βόρεια με τον Άγιο Ανδρόνικο και νότια με την Κώμα του Γιαλού. Ο Τζέφρυ παρατήρησε ότι η γειτνίαση του χωριού με το Λεονάρισσο παρουσιάζει τα δυο χωριά να εμφανίζονται ως ένα. Παρομοίως, ο Γ.Σ. Φραγκούδης αναφέρει: «Μίαν ώραν μετά ταύτα απαντώμεν το Λεονάρισσον, όπερ μετά του πλησίον Αγίου Βασιλείου αποτελεί σχεδόν μίαν και την αυτήν κώμην¹. Είναι τοποθετημένο σε μια πλαγιά με κλίση προς τα νότια σε υψόμετρο 1.30 μ. πάνω από τη στάθμη της θάλασσας στο μέσο της βόρειας και της νότιας θάλασσας της Καρπασίας.

Εικόνα 1: Χωριά της Επαρχίας Καρπασίας²

Ονομασία του χωριού

Όσον αφορά την προέλευση του ονόματος, υπάρχουν δύο εκδοχές: Σύμφωνα με την πρώτη εκδοχή κατά τον Γ.Σ. Φραγκούδη, το χωριό ονομάστηκε Άγιος Βασίλειος και είναι αφιερωμένο στον ομώνυμο Άγιο. Η δεύτερη εκδοχή αναφέρει ότι το χωριό απέκτησε την ονομασία του από τον πρώτο οικιστή που ονομαζόταν Βασίλης (σε πολλές περιπτώσεις ο πρώτος οικιστής δίνει το όνομά του στο χωριό και το αρσενικό όνομα μετατρέπεται σε ουδέτερο για να δηλωθεί ο τόπος)³. Η Ιστορικό-ερευνήτρια Νατάσα Παταπίου αναφέρει το Βασίλι (ως Vasili) σε τρεις Βενετικές εκθέσεις του πρώτου μισού του 16^{ου} αιώνα. Στη Βενετική απογραφή του πληθυσμού της Κύπρου το 1564 καταγράφονται στο χωριό 51 άρρενες κάτοικοι, οι φραγκομάτοι, δηλαδή ελεύθεροι καλλιεργητές. Το χωριό σημειώνεται και ως Casal. Ο ίδιος κατάλογος αναφέρει το χωριό

¹Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια, Τμ. ΙΙΙ, Φιλόκυπρος, σ. 181

²<https://www.mnimes.org>, Περιοχή Καρπασίας, Ανασύρθηκε στις 02/06/2017

³Γ. Σ. Φραγκούδης, <http://noctoc-noctoc.blogspot.com.cy>, Ανασύρθηκε στις 15/02/2016

και ως Prastio, δηλαδή μικρός οικισμός. Σε χάρτη της Βενετοκρατίας το χωριό υπάρχει ως S.Vasili (Άγιος Βασίλης) και λύνει το ζήτημα της ονομασίας του χωριού που είναι σαφώς αγιολογική. Στο χωριό υπήρχε ναός αφιερωμένος στον Άγιο Βασίλειο και μετά την καταστροφή του οικοδομήθηκε νέος.

Ιστορική αναδρομή

Το Βασίλι της κεντρικής Καρπασίας παρόλο της μικρής έκτασης του είναι πλούσιο σε ιστορία. Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται ιστορική αναδρομή του χωριού από τον 11^ο π.Χ.–19^ο αιώνα μ.Χ.

Γεωμετρική – Αρχαϊκή εποχή (11^{ος} – 5^{ος} αιώνας π.Χ.)

Σύμφωνα με τον αρχαιολόγο Δρ. Άγγελο Σμάγα, μετά από εκτεταμένες επιτόπιες έρευνες, η πρώτη κατοίκηση του χωριού τοποθετείται χρονολογικά πριν 3000 χρόνια γύρω στον 11^ο – 5^ο αιώνα π.Χ.⁴. Τα κατάλοιπα του πρώτου οικισμού εντοπίζονται στην τοποθεσία Σκαλί, όπου το μεγαλύτερο μέρος του καλύφθηκε από μεταγενέστερες κατασκευές. Μία σημαντική ένδειξη ως απόδειξη της ύπαρξης του χωριού τη συγκεκριμένη χρονολογική περίοδο αποτελεί η ανεύρεση του πρώτου νεκροταφείου των κατοίκων του χωριού. Χαρακτηριστικά, βρέθηκαν θαλαμωτοί λαξευτοί τάφοι με διάφορα κτερίσματα στους λόφους του χωριού Μάντρα του Κατσικά και Λιμπρούες. Οι πρώτοι κάτοικοι του χωριού φαίνεται να ήταν Αχαιοί θαλασσοπόροι, γεγονός που αποδεικνύεται από τα σπασμένα αγγεία που βρίσκονται σ' αυτούς τους λόφους. Πρόκειται για αγγεία (αμφορείς, σκύφοι, κύπελλα) με μεγάλη ποικιλία σχημάτων και διακόσμησης που αυτό φανερώνει ότι οι κάτοικοι την περίοδο αυτή κατασκεύαζαν ή εισήγαγαν τα αγγεία αυτά, αφού η δημιουργία τους απαιτούσε εξειδικευμένες γνώσεις.

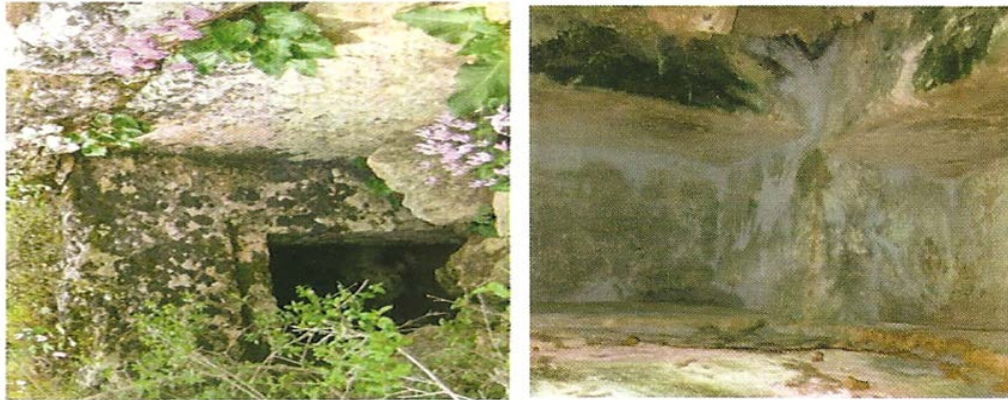

Εικόνα 2: Αμφορέας (αριστερά) και σπασμένα αγγεία (δεξιά) της Γεωμετρικής – Αρχαϊκής εποχής όπου ανευρέθηκαν σε θαλαμωτούς λαξευτούς τάφους σε λόφους του χωριού

⁴Τρύφωνας Παπαγιάννης, *Βασίλι Καρπασίας*, Κοινότητα Βασιλίου - Γεώργιος Γ. Γεωργίου, Δερόνεια 2011, σ.13

Κλασική – ελληνιστική εποχή, (5^{ος}– 1^{ος} αιώνα π.Χ.)

Σ' ένα σημαντικό νεκροταφείο της περιοχής Μαζερής έχουν εντοπιστεί λαξευτοί τάφοι σε ασβεστολιθικό βράχο με χωροταξικό σχεδιασμό: είσοδος στον βορρά, κλιμακωτός δρόμος στο εσωτερικό που αποτελείται από μικρό χώρο, από τον οποίο εξακτινώνονται τρεις πάγκοι όπου εναπόθεταν τους νεκρούς (βλ. Εικόνα 3).

Εικόνα 3: Τάφος της Μαζερής λαξευμένος σε ασβεστολιθικό βράχο (αριστερά) και το εσωτερικό του όπου εξακτινώνονται 3 πάγκοι (δεξιά)

Τα αγγεία που βρέθηκαν με τα γραμμικά σχέδια που τόνιζαν τα κύρια τμήματα των εξωτερικών επιφανειών αποδεικνύουν επίσης, τη δεξιοτεχνία της προηγούμενης περιόδου. Οι κάτοικοι αξιοποίησαν τον παραθαλάσσιο χώρο του χωριού τους, το Όζαλος (γόνιμη γη), με τον ελλιμενισμό των πλεούμενων και την κατασκευή κατάλληλων χώρων για διευκόλυνση του θαλάσσιου εμπορίου. Αρχιτεκτονικά πανάκριβα κατάλοιπα και τμήματα γλυπτών που έχουν εντοπιστεί υπογραμμίζουν την οικονομική άνεση του νησιού καθώς επίσης και τους στενούς δεσμούς με τον ελλαδικό χώρο. Τέλος, στην περιοχή Κακοζώναρα, οι κάτοικοι του χωριού δημιούργησαν βιοτεχνικές μονάδες με την κατασκευή παραγωγικών μηχανών, όπως οι ελαιόμυλοι που παρουσιάζονται στην Εικόνα 4 (μερικοί μεγάλων διαστάσεων) για την παραγωγή του λαδιού.

Εικόνα 4: Ελαιόμυλοι που εντοπίστηκαν στην περιοχή Κακοζώναρα που αποτελούσαν μέρος των βιοτεχνικών μονάδων

Ρωμαϊκή εποχή(1^{ος} – 4^{ος} αιώνας μ.Χ.)

Οι κάτοικοι του χωριού συνέχιζαν να έχουν τις ίδιες ασχολίες μ' αυτές της προηγούμενης περιόδου και με την ένταξή τους στην ειρηνική ρωμαϊκή αυτοκρατορία ιδρύθηκαν άλλοι μικροσυννοικισμοί στις περιοχές Ακράδες, Βρύσης, Βουνάρι, Παναγίας και Ψαρόμουτη. Εξαιτίας της ανεπτυγμένης αγροτικής παραγωγής του χωριού (λάδι, κρασί, σιτάρι - μετατροπή σε αλεύρι με τη βοήθεια των μυλόπετρων) και του θαλάσσιου εμπορίου, οι ρωμαϊκοί αυτοί οικισμοί γνώρισαν οικονομική άνθιση για τρεις αιώνες περίπου. Αργότερα όμως παράκμασε το χωριό εξαιτίας της ανάπτυξης ισχυρότερων κοινοτήτων της περιοχής.

Βυζαντινή εποχή (4^{ος} – 12^{ος} αιώνας μ.Χ)

Κατά την εποχή αυτή, παρόλο που δεν παρατηρείται καμία εγκατάσταση στο χωριό, εντούτοις τον 5^ο αιώνα μ.Χ. ιδρύθηκε το πολύ σημαντικό μοναστήρι της Παναγίας της Κανακαριάς που βρισκόταν στα όρια του Βασιλιού και της Λυθράγκωμης. Δεν θεωρείται απίθανο το μεγάλο αυτό μοναστήρι να εκμεταλλευόταν τον γόνιμο κάμπο του Βασιλιού. Ενετικά έγγραφα του 1560 εντάσσουν το Βασίλι στο σύμπλεγμα των χωριών του Αγίου Ανδρόνικου, της Λυθράγκωμης, του Κοιλάνεμου, της Πλατανισσού, της Γαλάτειας, και της Κώμας του Γιαλού⁵. Σύμφωνα με τον Μας Λατρί, το Βασίλι υπήρξε φέουδο κατά τη Λουζινιανο – Βενετική περίοδο και ανήκε στον Antonio de Bon.

Οθωμανική περίοδος (16^{ος} – 19^{ος} αιώνας μ.Χ.)

Η πλούσια γη του Βασιλιού πέρασε στα χέρια των Τούρκων αξιωματούχων, οι οποίοι την εκμεταλλεύτηκαν μέχρι την παρακμή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η επαυξανόμενη δύναμη του μοναστηριού της Παναγίας της Κανακαριάς ανάγκασε τους Τούρκους γαιοκτήμονες να πουλήσουν μεγάλη περιουσία στην ισχυρή Μονή. Έγγραφα της εποχής αποδεικνύουν αυτή την πώληση. Το Μετόχι της Παναγίας ανήγειρε οικοδομήματα για αποθήκευση του εύφορου κάμπου του Βασιλιού. Επιπρόσθετα, κατασκεύασε στο Όζαλος και τον εντυπωσιακό νερόμυλο με τους λίθινους κυλινδρικούς διαμπερείς σφονδύλους μειούμενης διαμέτρου (βλ. Εικόνα 5) σε τόπο όπου φάρδαινε το ρέμα προς τη θάλασσα επιτρέποντας τη φόρτωση του αλευριού κατευθείαν σε πλεούμενα με σκοπό την

⁵Antonis Fellas, *Leonarisso & Vasili: A Journey into the Past*. London: Michaelangelo Publications 2014, σ. 33-34

εξαγωγή. Οι Οθωμανοί έλεγχαν οικονομικά το χωριό τις επόμενες δεκαετίες και 11 Μουσουλμάνοι απογράφονται ως κάτοικοι του Βασιλιού το 1831⁶.

Εικόνα 5: Αποθηκευτικά κτίσματα στον κάμπο του Βασιλιού (αριστερά) και Νερόμυλος στο Όζαλος που εξυπηρετούσε στη φόρτωση του αλευριού στα εμπορικά πλοία

Εκκλησίες Βασιλιού

Άγιος Βασίλειος

Η εκκλησία κτίστηκε από τους κατοίκους του Βασιλιού υπό την εποπτεία του ιερέα Παπαγιάννη Παπαθεοδούλου και ήταν αφιερωμένη στον Άγιο Βασίλειο που ήταν ο πολιούχος άγιος του χωριού, από τον οποίο έλαβε το όνομα του το χωριό. Η παλιά εκκλησία βρισκόταν έξω από το χωριό κοντά στη βρύση σε χώρο που ανήκε στην εκκλησία. Είχε τη μορφή αγροτικού Ιερού και η εικόνα του Αγίου Βασιλείου βρισκόταν ανάμεσα σε πέτρες και οι κάτοικοι άναβαν κεριά κυρίως τα Σαββατοκυρίακα. Μέχρι την κατασκευή του μεγαλύτερου ναού στην πρώτη δεκαετία του 20^{ου} αιώνα, οι κάτοικοι του Βασιλιού εκκλησιάζονταν στην εκκλησία της Κανακαριάς στη Λυθράγκωμη ή στην παλιά εκκλησία του Αγίου Δημητρίου στο Λεονάρισσο. Η καινούργια εκκλησία χτίστηκε στο κέντρο του χωριού. Στην αυλή της εκκλησίας βρισκόταν ο σύλλογος, η αίθουσα εκδηλώσεων και το παλιό σχολείο.

⁶Στο ίδιο, σ.39

Εικόνα 6: Εκκλησία Αγίου Βασιλείου

Άγιος Τρύφωνας

Η εκκλησία του Αγίου Τρύφωνα βρισκόταν έξω από το χωριό, σε χώρο που ανήκε στον Γεώργιο Χατζηφώτη – Ζόρκα. Χτίστηκε το 1940 από τους Παναγή Γιακουμή και τον Χριστοφή Ζαχαρία. Δυστυχώς η εκκλησία υπέστη σοβαρή καθίζηση και παρουσίασε ρωγμές στα τέλη του 1960. Επισκευάστηκε το 1973, αλλά η καινούργια εκκλησία ήταν μικρότερη για να υπάρχει χώρος για το κοιμητήριο του χωριού⁷.

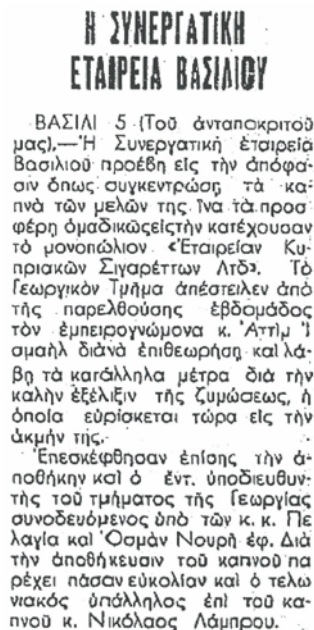
Εικόνα 7: Εκκλησία Αγίου Τρύφωνα

⁷Στο ίδιο, σ.55-59

Ασχολίες κατοίκων 1956 – 1976

Καπνοκαλλιέργεια

Η κυριότερη ενασχόληση των Βασιλιωτών ήταν η καλλιέργεια καπνού που περιόρισε άλλες παραδοσιακές καλλιέργειες όπως ήταν τα αμπέλια, τα βαμβάκια, τα σισάμια, τα δημητριακά, οι ελιές και τα κηπευτικά. Η καπνοκαλλιέργεια αναπτύχθηκε μετά την Ανεξαρτησία και την ίδρυση του Συνεργατικού Οργανισμού Καπνοπαραγωγών (ΣΟΚ). Σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της καπνοκαλλιέργειας ήταν η μεγάλη απόσταση του χωριού, αλλά και όλων των χωριών της Καρπασίας από τις πόλεις, η έλλειψη υδάτινων πόρων και οι κλιματολογικές συνθήκες, η ψηλή βροχόπτωση τον Χειμώνα και η ατμοσφαιρική υγρασία κατά την ανάπτυξη των φυτών. Τέλος, συνέβαλε στην ανάπτυξη της καπνοκαλλιέργειας η δημιουργία της Καπνικής Υπηρεσίας με την τοποθέτηση υπαλλήλων για καθοδήγηση των καπνοπαραγωγών στις νέες μεθόδους καλλιέργειας και αποξήρανσης του καπνού. Επίσης, παρείχε δωρεάν πιστοποιημένο σπόρο, και επιχορηγούσε πλαστικό για κάλυψη των καπνοσπορειών. Το 1962 – 63 παραχωρήθηκαν επινώμιοι ψεκαστήρες σε επιχορηγημένες τιμές για αντιμετώπιση της ασθένειας του περονόσπορου⁸.

Εικόνα 8: «Η Συνεργατική Εταιρεία Βασιλίου», Απόσπασμα από την εφημερίδα *Κυπριακός Τύπος* 06/06/1936

⁸«Η Συνεργατική Εταιρεία Βασιλίου», *Κυπριακός Τύπος*, 6 Ιουνίου 1936

Το 1965 η έκταση του καπνού στην περιοχή Καρπασίας έφτασε τις 30.000 σκάλες, με 2.500 τόνους⁹. Η καλλιέργεια του καπνού απασχολούσε όλα τα μέλη της οικογένειας, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Οι κάτοικοι του χωριού αλληλοβοηθούνταν για να ετοιμάσουν έγκαιρα τις φυτείες και να αποξηράνουν τον καπνό στην ώρα του.

Μετά την Τουρκική εισβολή το 1974 πολλοί Καρπασίτες προσφυγοποιήθηκαν στην Πάφο, όπου και ασχολήθηκαν με την καπνοκαλλιέργεια που ήταν άγνωστη στους κατοίκους της, την τότε εποχή (βλ. Εικόνα 9).

Εικόνα 9: Η καπνοκαλλιέργεια «μεταφυτεύτηκε» από τους Καρπασίτες στο Διαμέρισμα Χρυσοχούς, Πάφου μετά το 1974¹⁰

Γεωργοκτηνοτροφικές Ασχολίες

Το Βασίλι παρήγαγε, επίσης, χαρούπια, το κόψιμο των οποίων (γλέξιμο) διαρκούσε για δέκα μέρες περίπου, μετά τις 20 Αυγούστου¹¹. Οι κάτοικοι ασχολούνταν επίσης και με το μάζεμα των ελιών τον Σεπτέμβριο. Επιπρόσθετα, καλλιεργούσαν σιτηρά, φάβα, ρόβι, ρεβύθι, βαμβάκι και σισάμι. Η γη του Βασιλιού φημιζόταν για τα περίφημα άνυδρα μποστανικά (τα παρήγαγαν το Καλοκαίρι χωρίς να τα ποτίζουν). Εκτρέφονταν ακόμη ζώα, περισσότερο γουρούνια για εμπόριο και για σφαγή τα Χριστούγεννα και αιγοπρόβατα. Η ανάπτυξη της αιγοπροβατοτροφίας βασίστηκε κυρίως στην αξιοποίηση των ξηρικών εκτάσεων. Το τμήμα Γεωργίας εφάρμοσε στην περιοχή Καρπασίας το

⁹Σύνεσης Συνέση, «Γεωγραφικά – Ιστορικά – Λαογραφικά – Πολιτιστικά και άλλα στοιχεία», *Καρπασία*, Τριμηνιαίο Περιοδικό, 2001, Τεύχος 1, Οκτώβριος-Νοέμβριος-Δεκέμβριος, σ. 44-45

¹⁰Στο ίδιο Συνέση, ό.π., σ. 45

¹¹Παπαγιάννης, ό.π., σ. 106

Σχέδιο Μικτής Γεωργίας – Κτηνοτροφίας, το οποίο παραχωρούσε επιχορηγημένες τιμές ζωοτροφών και ενεθάρρυνε την καλλιέργεια κτηνοτροφικών φυτών. Σύμφωνα με στοιχεία του 1973, εκτρέφονταν στην περιοχή 62.348 πρόβατα και 27.652 αίγες¹².

Η βρύση του Βασιλιού

Η βρύση ήταν συνυφασμένη με τη ζωή του Βασιλιού και αποτελούσε τη βασική πηγή ζωής του χωριού. Γινόταν σημείο αναφοράς όχι μόνο για τους ντόπιους κατοίκους, αλλά και για τους περαστικούς. Οι Βασιλιώτες εκτός από πόσιμο νερό που προμηθεύονταν από αυτή, πότιζαν μεγάλες εκτάσεις συκαμιών που χρησίμευαν για την αναπαραγωγή του μεταξοσκώληκα, κολακάσια, περβόλια και διάφορα φθαρτά. Το ρυάκι που σχηματιζόταν από τη ροή του νερού δεν πότιζε μόνο τα φυτά και τα δέντρα, αλλά και τα κοπάδια ζώων (αιγοπρόβατα, γαϊδούρια, βόδια). Μια μικρή λίμνη που σχηματιζόταν πιο κάτω εξυπηρετούσε τις νοικοκυρές στο πλύσιμο των ρούχων.

Δημοτικό σχολείο Βασιλιού

Το Βασίλι διέθετε ένα Δημοτικό σχολείο και οι μαθητές διδάσκονταν κυρίως Αριθμητική και Ανάγνωση. Η φοίτηση των παιδιών στο Δημοτικό λάμβανε χώρα κατά τις πρωινές και απογευματινές ώρες. Το κτύπημα της καμπάνας, από εξουσιοδοτημένα παιδιά, μισή ώρα πριν έδινε το σύνθημα έναρξης των μαθημάτων. Δευτέρα – Παρασκευή: 8:00 π.μ – 12:00 π.μ. και 2:00 μ.μ – 4:00 μ.μ., Σάββατο από τις 8:00 π.μ. μέχρι τις 12:00 π.μ. Οι μαθητές φορώντας τη μαθητική τους στολή ήταν υποχρεωμένοι να εκκλησιάζονται κάθε Κυριακή. Αποχή από τον Εκκλησιασμό οδηγούσε σε τιμωρία. Οι κανονισμοί φοίτησης ήταν πολύ αυστηροί, όπως και σε όλα τα σχολεία της εποχής εκείνης. Χαρακτηριστική ήταν η φράση που έλεγε ο γονιός την πρώτη μέρα όταν άφηνε το παιδί του στο σχολείο: «Το κρέας δικό σου, τα κόκαλα δικά μου», δίνοντας το δικαίωμα στον δάσκαλο να δείρει το παιδί του χωρίς όμως να του σπάσει κόκαλα. Οι δάσκαλοι τιμωρούσαν με βασανιστικό τρόπο τα παιδιά, που παραβίαζαν τους σχολικούς κανονισμούς και για μας θεωρούνται σήμερα μικροπαραπτώματα, όπως το να μην έχουν μαζί τους μαντηλάκι ή να μην έχουν διαβάσει το μάθημα της ημέρας. Η φοίτηση δεν ήταν υποχρεωτική και λόγω φτώχειας δεν πήγαιναν όλα τα παιδιά στο σχολείο: Τα κορίτσια βοηθούσαν στις δουλειές

¹²Συνέση, ό.π, σ. 45

του σπιτιού και πολύ λίγα πήγαιναν σχολείο. Αντιθέτως τα αγόρια πήγαιναν για μερικά χρόνια και όταν αυξάνονταν οι δουλειές του πατέρα, τότε έβγαιναν από το σχολείο για να βοηθήσουν, ιδιαίτερα τα μεγαλύτερα. Ενδεικτικά πιο κάτω παρατίθεται ο Πίνακας 1 που παρουσιάζει τον ονομαστικό κατάλογο των δασκάλων καθώς επίσης και τον αριθμό φοίτησης των παιδιών στο δημοτικό Βασιλιού από το 1907 – 1916. Διαπιστώνεται ξεκάθαρα η λιγοστή φοίτηση των κοριτσιών σε σύγκριση με αυτή των αγοριών:¹³

Πίνακας 1: Αριθμητική κατάταξη μαθητών αναλόγως φύλου και σχολικού έτους

Σχολικό έτος	Δάσκαλοι	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο
1907 – 08	Ευγένιος Κοντουριώτης	61	6	67
1908 – 09	Ευάγγελος Χαραλαμπίδης	56	5	61
1909 – 10	Ευάγγελος Χαραλαμπίδης	51	4	55
1910 – 11	Ευάγγελος Χαραλαμπίδης	47	6	43
1911 – 12	Γεώργιος Ζαχαριάδης	51	9	60
1912 – 13	Μενέλαος Χαραλαμπίδης	53	5	58
1913 – 14	Μενέλαος Χαραλαμπίδης	49	7	56
1914 – 15	Μενέλαος Χαραλαμπίδης	47	4	50
1915 – 16	Αντώνης Γεωργιάδης	48	4	52

Κατά τη διάρκεια της σχολικής φοίτησης πραγματοποιούνταν και επισκέψεις γιατρών που εξέταζαν τους μαθητές όπως ο οφθαλμίατρος, ο παθολόγος και ο οδοντίατρος.

Ενοποίηση δημοτικών σχολείων Βασιλιού - Λεοναρίσσου

Το 1939 πραγματοποιήθηκε ενοποίηση των Δημοτικών σχολείων Βασιλιού και Λεοναρίσσου για δύο κυρίως λόγους: α) Οι σχολικές κτιριακές εγκαταστάσεις των δύο Δημοτικών ήταν πολύ παλιές.

β) Στο σχολείο του Βασιλιού λειτουργούσαν οι πρώτες τέσσερις τάξεις. Τα παιδιά των δύο τελευταίων (Ε΄ και Στ΄) τάξεων φοιτούσαν στο Δημοτικό του Λεοναρίσσου για να διδαχθούν Αγγλικά. Για τον λόγο αυτό οι δύο κοινότητες αποφάσισαν την ενοποίηση των δύο Δημοτικών και τη στέγασή τους στο Λεονάρισσο. Ήταν μια πρωτοποριακή κίνηση

¹³Παναγής Παναγίδης, *Βασιλιώτικα Σιεμβόλια*, Τμ. Ι, www.bookemon.com, σ. 6

και ίσως να ήταν το πρώτο Σύμπλεγμα σχολείων στην Κύπρο. Το Δημοτικό Λεοναρίσσου μετονομάστηκε σε Δημοτικό Σχολείο Λεοναρίσσου - Βασιλιού.

Σχέσεις Βασιλιωτών με τους Τούρκους συγχωριανούς τους

Οι σχέσεις των Βασιλιωτών με τους Τούρκους συγχωριανούς τους ήταν άριστες. Πολλοί Βασιλιώτες προτιμούσαν τον Τούρκο γιατρό Νιαζί Μανιέρα, που διετέλεσε Υπουργός Υγείας το 1960 – 63. Επίσης, σύχναζαν στο καφενείο που είχαν οι Οθωμανοί αδελφοί Αχμέτ και Μεχμέτ Μουσταφά. Τα παιδιά των Τούρκων φοιτούσαν στο ελληνικό Δημοτικό Σχολείο με αποτέλεσμα πολλοί Τούρκοι να μη γνωρίζουν τη μητρική τους γλώσσα. Μερικοί Τουρκοκύπριοι πήγαιναν στις ορθόδοξες εκκλησίες και άναβαν κερί.

Πληθυσμιακή απογραφή των κατοίκων του Βασιλιού

Παρακάτω παρατίθεται ο Πίνακας 2, ο οποίος παρουσιάζει την πληθυσμιακή απογραφή των κατοίκων του Βασιλιού από το 1565 έως το 1976.

Πίνακας 2: Πληθυσμιακή απογραφή των κατοίκων του Βασιλιού

Χρονολογία	Αριθμός κατοίκων
1565	51 άρρενες ¹⁴
1881	183
1891	227
1901	277
1911	324
1921	336 (308 Ελληνοκύπριοι και 28 Τουρκοκύπριοι)
1931	358 (331 Ελληνοκύπριοι και 27 Τουρκοκύπριοι)
1946	471 (421 Ελληνοκύπριοι και 50 Τουρκοκύπριοι) ¹⁵
1960	391 (όλοι Ελληνοκύπριοι)
1973	362 (όλοι Ελληνοκύπριοι)
1975	260 (όλοι Ελληνοκύπριοι)
1976	30 (όλοι Ελληνοκύπριοι)
1976–σήμερα	Κανένας ελληνοκύπριος. Το χωριό κατοικήθηκε από έποικους της Μ.Ασίας ¹⁶

¹⁴Παναγίδης, ό.π., σ. 23

¹⁵Προφορική Μαρτυρία Βασιλιωτών, *Οι Τουρκοκύπριοι έφυγαν από το χωριό το 1958*, Μάρτιος, 2017

¹⁶Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια, Τμ. 3, Φιλόκυπρος, σ. 181

Συνεργατική Πιστωτική Εταιρεία Βασιλείου

Οι γεωργοί της Καρπασίας, αλλά και όλης της Κύπρου, την περίοδο της Αγγλοκρατίας, είχαν περιέλθει σε απελπιστική κατάσταση λόγω της μειωμένης παραγωγής και της βαριάς φορολογίας. Μικροκαλλιεργητές ή μισταρκοί βρίσκονταν στα χέρια των τοκογλύφων, που δεν ήταν άλλοι από τους μεγαλοκτηματίες, τους γιατρούς, τους δικηγόρους και τους μεγαλέμπορους που διαμόρφωναν τη νέα αστική τάξη. Αποτέλεσμα της τοκογλυφίας ήταν η επιδείνωση των συνθηκών ζωής των αγροτών και η στέρηση των ιδιοκτησιών τους, αφού οι περιουσίες τους βρέθηκαν στα χέρια των τοκογλύφων και τις καλλιεργούσαν ακτήμονες γεωργοί ως μισταρκοί ή πομισιάρεις στην παραγωγή¹⁷.

Η δυσμενής κατάσταση των γεωργών αυτής της περιόδου και η αδιέξοδος στην οποία βρίσκονταν εξαιτίας της τοκογλυφίας περιγράφεται από την εφημερίδα «Αλήθεια» της Λεμεσού, τον Νοέμβριο του 1894.

Πολὺς πολλάκις ἐγένετο λόγος καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ περὶ τῆς φοβερῆς μάστιγος τῆς τοκογλυφίας, ἣτις τείνει νὰ καταστρέψῃ ἂν μὴ κατέστρεψεν ἤδη, πολλοὺς τῶν χωρικῶν ἰδίως, οἵτινες καθὸ εὗρισκόμενοι συχνάκις εἰς ἀνάγκας περιπίπτουσιν εὐκολώτερον εἰς τοὺς γαμψοὺς τῆς τοκογλυφίας ὄνυχας... Ἡ τοκογλυφία εἶναι ληστεία, χείρων τῆς πραγματικῆς ληστείας, διότι ὁ ληστής ὑπόκειται καὶ εἰς τοὺς πολλαπλοὺς κινδύνους τοῦ κακουργήματός του, ἐνῶ ὁ τοκογλύφος-ληστής ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ ἐκτελεῖ τὸ ἄτιμον ἔργον του.

Εικόνα 10: Απόσπασμα από την εφημερίδα «Αλήθεια», όπου περιγράφεται το πρόβλημα της τοκογλυφίας¹⁸

Τη λύση σ' αυτό το μεγάλο πρόβλημα κλήθηκε να λύσει το Συνεταιριστικό κίνημα που ξεκίνησε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Στην ουσία η πρώτη Συνεργατική Πιστωτική Εταιρεία/Τράπεζα καθιερώθηκε στο χωριό Λευκόνοικο - Μεσαορία. Ο σκοπός της Εταιρείας ήταν να παρέχει πιστωτικές διευκολύνσεις (δάνειο) στα μέλη της με λογικούς όρους και προϋποθέσεις. Οι πραγματικοί δικαιούχοι αυτού του συστήματος ήταν οι αγρότες, οι οποίοι ελάφρυναν τα οικονομικά τους βάρη δανειζόμενοι χρήματα με πολύ

¹⁷Γιώργος Γεωργής, *Συνεργατισμός Ιστορία- Παιδεία- Κοινωνία*, Σ.Κ. Τράπεζα ΛΤΔ 2008, σ.30

¹⁸Αλήθεια, Λεμεσός 10/22 Νοεμβρίου 1894

χαμηλότερο τόκο (περίπου 4%), σε αντίθεση με τον υψηλότερο τόκο (9%) που χρέωναν οι τοκογλύφοι και είχαν το δικαίωμα να πληρώσουν το δάνειο ένα χρόνο μετά την εκμετάλλευσή.

Οι Βασιλιώτες ίδρυσαν μια από τις πρώτες (6^η) Συνεργατικές στις 18/1 Ιουλίου 1916 με το όνομα «Δημήτηρ». Ιδρυτές και διαχειριστές της Συνεργατικής ήταν: ο Γερολεμής Χατζηπαπά Χριστοφόρου (ταμίας), ο Γεώργιος Χατζηφώτης, ο Μιχαήλ Α. Ζαοπόδα και γραμματέας ήταν ο δάσκαλος του χωριού Αντώνιος Ηλία Γεωργιάδης¹⁹.

Εικόνα 11: Απόσπασμα εφημερίδας «ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΦΥΛΑΞ» με θέμα την ίδρυση της Συνεργατικής Πιστωτικής Εταιρείας Βασιλίου

Οι κάτοικοι του Βασιλίου συνειδητοποίησαν νωρίς τα καλά αποτελέσματα του συνεταιρισμού και της αποταμίευσης και με σκοπό να απαλλαγούν από την τοκογλυφία που τους έπληττε, αποφάσισαν την ίδρυση της Συνεργατικής. Από το κεφάλαιο της εταιρείας, το οποίο θα προερχόταν από τις μετοχές των κατοίκων θα παρέχονταν δάνεια με μέτριο τόκο σε αυτούς που είχαν ανάγκη για χρηματική βοήθεια²⁰. Για να δανειστεί κάποιος χρήματα από τη Συνεργατική Πιστωτική Τράπεζα θα έπρεπε να είναι ιδιοκτήτης κάποιας περιουσίας, καθώς επίσης, και να τον εγγυηθούν δύο άτομα.

¹⁹«Συνεργατική εταιρεία εν Βασίλι», *Κυπριακός Φύλαξ*, 15 Ιουλίου 1916

²⁰«Συνεργατική Πιστωτική Εταιρεία εις Καρπασίαν», *Ελευθερία*, 15 Ιουλίου 1916

ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΙΣ ΚΑΡΠΑΣΙΑΝ

Τὰ ὀγαθὰ ἀποτελέσματα τοῦ συνετα-
ρισμοῦ καὶ τῆς ἀποταμιεύσεως ἀναπτυσσό-
μενα κατὰλλήλως ὑπὸ ἀξιοζήλων καὶ φιλο-
προόδων διδασκάλων ἤρχισαν νὰ γίνων-
ται καταληπτὰ καὶ εἰς τὰ μικρὰ ἀκόμη
χωριά. Εὐρίσκει οὕτω ἔδαφος νὰ εἰσχωρή
ὁ θεσμός τῶν συνεργατικῶν πιστωτικῶν ἐ-
ταιρειῶν, ὁ ἀποσκοπὼν τὴν ἀπαλλαγὴν
τῶν γεωργικῶν τάξεων ἀπὸ τῶν ὀνύγων
τῆς τοκογλυφίας, τὴν προαγωγὴν καὶ εὐπ-
μερίαν αὐτῶν.

Οὕτω ἀπὸ τῆς 18) 1) Ἰουλίου ἰδρύθη εἰς
τὸ χωρίον Βασίλι τῆς Καρπασίας Συνε-
ργατικὴ πιστωτικὴ εἰσαίρεία παρεμφερὴς
πρὸς ταμειωτήριον εἰς τὴν ὁποίαν εἰσῆλθε τὸ
ἐπὶ μὲν «Δημήτριον» μὲ χρονικὴν περίο-
δον ἰσχύος 10 ἔτη. Ἐκ τοῦ κεφαλαίου τῆς
ἐταιρείας ταύτης, τὸ ὅποιον θὰ καταρτι-
σθῇ ἀπὸ καταβολῶν τῶν μετόχων, θὰ πε-
ράζωνται δάνεια καὶ εὐκολίαι ἐπὶ μετρίῳ
τόκῳ εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην χρηματι-
κῆς βοήθειας.

Εικόνα 12: Απόσπασμα εφημερίδας Ελευθερία, με θέμα την ίδρυση της Συνεργατικής Πιστωτικής Εταιρείας Βασιλίου

Συνεργατικὴ – Παντοπωλεῖον Βασιλίου (γενικὸ κατάστημα)

Δημιουργήθηκε στις 4 Ιουνίου το 1936 με γραμματέα τὸν Αντρέα Ονουφρίου, ο οποίος ἦταν μορφωμένος και μεθοδικὸς ἄντρας. Συνεργάστηκε με τὴ Συνεργατικὴ Πιστωτικὴ Τράπεζα Βασιλίου και προφανῶς ἦταν ευκολότερο κάποιος να λαμβάνει δάνεια ἢ ν' ανοίγει καταθετικούς λογαριασμούς, εἰάν εἶχε μετοχές στο παντοπωλεῖο. Αυτό εἶχε ως ἀποτέλεσμα, μέσα σε μικρὸ χρονικὸ διάστημα, να προσελκύσει πολλοὺς μετόχους, ὄχι μόνο ἀπὸ τὸ Βασίλι, ἀλλὰ και ἀπὸ τα γειτονικά χωριά. Δύο παραδείγματα ἀπὸ πιστοποιητικά μετοχῶν ἀπεικονίζονται στὴν Εικόνα 13.

Εικόνα 13: Τίτλος Μετοχῶν

Προφανώς για να είναι μέλος κάποιος του παντοπωλείου έπρεπε ν' αγοράσει μία μετοχή αξίας 5 σελινιών. Για 20 χρόνια το παντοπωλείο στεγαζόταν στο ίδιο κτίριο με τη Συνεργατική, αλλά το 1956 απέκτησε το δικό του ιδιόκτητο κτίριο, στην άλλη γωνιά του χωριού, κοντά στο σπίτι του Αναστάση Χατζηπαπαχριστοφόρου. Ήταν καινούργιο, μεγάλο γωνιακό κτίριο, κτισμένο στα μέσα της δεκαετίας του 1950 και ήταν χωρισμένο σε δύο μέρη: στα είδη παντοπωλείου και στα είδη υφασμάτων. Διαχειριστής του παντοπωλείου ήταν ο ίδιος ο Γραμματέας, ο Αντρέας Ονουφρίου.

Εικόνα 14: Συνεργατική Πιστωτική Τράπεζα και Παντοπωλείο Βασιλιού

Στην αριστερή πλευρά του δρόμου απεικονίζεται το κτίριο της Συνεργατικής Πιστωτικής Τράπεζας του Βασιλιού. Αργότερα μετακινήθηκε στη δεξιά πλευρά, όπου στεγαζόταν και το παντοπωλείο (βλ. Εικόνα 14).

Εικόνα 15: Παντοπωλείο Βασιλιού

Η φωτογραφία (βλ. Εικόνα 15) απεικονίζει το νέο ημικυκλικό κτίριο, στο οποίο μεταστεγάστηκε το παντοπωλείο.

Συμμετοχή στη Διασκεπτική

Το Βασίλι συμμετείχε στη Διασκεπτική του 1947 με εκπρόσωπο του Συνεργατικού Κινήματος, τον Παναγιώτη Χατζημιχαήλ. Μετά τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, η Αγγλία απορρίπτοντας την Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, λόγω της μη εξυπηρέτησης των στρατηγικών της συμφερόντων στη Μέση Ανατολή, αποφάσισε να εισάγει στην Κύπρο μία σειρά από μεταρρυθμίσεις ως προς την εσωτερική διακυβέρνηση του νησιού. Σκοπός της Διασκεπτικής ήταν η εκπόνηση του Συντάγματος σε μια Συνέλευση στην οποία θα συμμετείχαν εκπρόσωποι του πληθυσμού του νησιού. Στη Διασκεπτική συμμετείχαν 18 από τα 32 άτομα που προσκλήθηκαν (αποχή δεξιάς παράταξης που επιδίωκε ένωση με την Ελλάδα): δέκα Ελληνοκύπριοι, επτά Τουρκοκύπριοι (όλοι όσοι προσκλήθηκαν) και ένας Μαρωνίτης.

Συμμετοχή Βασιλιωτών σε διάφορους πολέμους

Οι Βασιλιώτες συμμετείχαν ενεργά σ' όλους τους αγώνες του ελληνικού κράτους και πρωτοστατούσαν σ' όλες τις κοινωνικές και εθνικές ζυμώσεις της Κύπρου.

Βαλκανικοί πόλεμοι (1912 – 1913)

Η οικονομική συμπαράσταση της Κύπρου προς την Ελλάδα ήταν μεγάλη τόσο ως προς τις χρηματικές εισφορές όσο και ως προς τον αριθμό των κοινοτήτων όπου έγινε έρανος. Το Βασίλι, ένα μικρό χωριό 300 κατοίκων την εποχή εκείνη προσέφερε το ποσό των 782 λιρών μαζί με το γειτονικό χωριό Λεονάρισσο²¹.

Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος (1914 – 1918)

Στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο συμμετείχαν οι Βασιλιώτες: Φώτης Χατζηπαναγή, Κυριάκος Πέτρου, Νικόλας Πέτρου, Γιάννης Τριανταφύλλου.

Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος (1939 – 1945)

Συμμετείχαν οι Βασιλιώτες: Θεόδουλος Σωζομένου, Αντώνης Μιχαήλ, Νίκος Αντωνίου, Γ. Ζαοπόα, Χρύσανθος Πέτρου.

²¹Παναγιώτης Παπαγεωργίου, Καρπασία - Πρακτικά Α΄ επιστημονικού Συνεδρίου, «Εξ γην των Αγίων και των Ηρώων», Σωματείο Ελεύθερη Ενιαία Καρπασία, Λεμεσός 2010, σ. 277-278

Απελευθερωτικός αγώνας 1955 – 59

Το Βασίλι ήταν φυσικά παρών στον Εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα 1955 – 59, με πρώτο μέλος της Ε.Ο.Κ.Α., τον Λάζαρο Ιωάννου που εντάχθηκε τον Σεπτέμβριο του 1956. Ακολούθησαν ο Βαρνάβας Γεωργίου, ο Μιχαλάκης Φωτίου, ο Τάκης Αναστάσης, ο Νίκος Μιχαήλ Φράγκου και ο Τάκης Τοφαλής. Στη συνέχεια, συμμετείχαν σταδιακά, σχεδόν όλοι οι κάτοικοι, εκτός από λίγους κομμουνιστές. Το 1957 ανέλαβε την οργάνωση στο Βασίλι ο Παναγής Παναγή. Σε όλες τις θέσεις υπήρχαν δυναμικά και δραστήρια στελέχη που συνέβαλαν, ούτως ώστε, το Βασίλι να φέρει εις πέρας την αποστολή που ανατέθηκε από την οργάνωση. Ο οπλισμός ήταν λιγοστός και δεν δόθηκαν στρατιωτικά τυφέκια, παρά μόνο λίγες βόμβες με υδροσωλήνες. Τα μέλη της Ε.Ο.Κ.Α. συνεννοούνταν με συνθήματα όπως: η λέξη «φτερά» σήμαινε φυλλάδια ή το τρίψιμο του αυτιού σήμαινε «σε θέλω».

Γενική Δράση Βασιλιωτών στην Ε.Ο.Κ.Α.

Οι Βασιλιώτες διαδραμάτισαν πρωταγωνιστικό ρόλο στον αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α είτε ως αγωνιστές είτε προβάλλοντας παθητική αντίσταση:

- Ανάρτηση πανό με συνθήματα υπέρ της Ένωσης με την Ελλάδα
- Ανύψωση ελληνικής σημαίας στο σχολικό κτίριο, όπου την επόμενη μέρα οι Άγγλοι έκλεισαν το σχολείο
- Ρίψη φυλλαδίων και γραφή συνθημάτων. Τα φυλλάδια διαφώτιζαν με μηνύματα της Οργάνωσης. Τα συνθήματα γράφονταν με μπογιές στους δρόμους και όχι στα σπίτια των κατοίκων για να μην ενοχοποιούνται
- Παρακίνηση χωριανών σε συμμετοχή σε παναπεργίες, σε παγκοινοτικές συγκεντρώσεις και σε εκδηλώσεις

Παθητική Αντίσταση

Οι Βασιλιώτες προέβαλαν παθητική αντίσταση, όπως και όλοι οι κάτοικοι του νησιού αυτή την περίοδο. Ήταν μια περίοδος μαζικής συμμετοχής των κατοίκων σ' έναν διαφορετικό αγώνα. Απείχαν από την αγορά προϊόντων προερχόμενων από την Αγγλία, π.χ. ρούχα, παπούτσια. Οι παραβάτες τιμωρούνταν από την οργάνωση (Ε.Ο.Κ.Α), όπως κάψιμο του αγορασθέντος αγγλικού προϊόντος. Επίσης, αρκετοί Βασιλιώτες προσέφεραν φιλοξενία σε καταζητούμενους αγωνιστές.

Τουρκική εισβολή του 1974

Στην τουρκική εισβολή του 1974, οι Βασιλιώτες συνέβαλαν και αυτοί στον αγώνα όπως και πολλοί Κύπριοι. Οι άρρενες κάτοικοι συνελήφθησαν από τον Αττίλα (εκτός από τους εφέδρους και στρατιώτες που ήταν ήδη στον πόλεμο, τους ηλικιωμένους και τα παιδιά), συγκεκριμένα 29 στο σύνολο²², εκ των οποίων οι 17 μεταφέρθηκαν στα Άδανα της Τουρκίας για δυόμιση μήνες²³. Οι ταλαιπωρίες, τα βάσανα και οι κακουχίες που έζησαν θα μείνουν χαραγμένες για πάντα στην ψυχή και στο μυαλό τους. Οι προσωπικές μαρτυρίες τριών αιχμαλώτων Βασιλιωτών επιβεβαιώνουν αυτή τη θέση και μας δίνουν μία ξεκάθαρη εικόνα για την κατάσταση που επικρατούσε στο χωριό εκείνη την περίοδο.

Αιχμαλωσία-Προσωπικές Μαρτυρίες

Παρακάτω παρατίθενται τόσο οι προσωπικές μαρτυρίες όσο και οι σημειώσεις από τα ημερολόγια των αιχμαλώτων κατά τη διάρκεια της αιχμαλωσίας τους.

Τρύφωνας Παπαγιάννης (προσωπική μαρτυρία)

Όταν έγινε η τουρκική εισβολή, ο Τρύφωνας ήταν μόλις 18 χρονών, απόφοιτος του Γυμνασίου Αιγιαλούσης και ήταν σε αναμονή προετοιμασίας για να καταταγεί στην Εθνική Φρουρά. Όμως τον πρόλαβε το πραξικόπημα και αναβλήθηκε η κατάταξή του καθώς και όλων όσων βρίσκονταν στην ίδια ηλικία με αυτόν. Οι κάτοικοι του Βασιλιού βρίσκονταν αρχικά μακριά από τα γεγονότα της Α΄ φάσης της τουρκικής εισβολής, 20 Ιουλίου 1974. Η αιχμαλωσία, η προσφυγιά και οι βιαιοπραγίες ήταν μακριά από αυτούς. Πέρασε σχεδόν ένας μήνας και η ζωή στο χωριό κυλούσε ομαλά και οι κάτοικοι συνέχιζαν να ασχολούνται με την καθημερινότητά τους. Διεξήγαν, μάλιστα, έρανο σε τρόφιμα και ρουχισμό για τους πρόσφυγες Κερυνειώτες και ποτέ δεν φαντάστηκαν ότι μετά από ένα μήνα θα βρίσκονταν και αυτοί στην ίδια θέση. Άκουγαν από το ραδιόφωνο τι συνέβαινε στις άλλες περιοχές της Κύπρου και αγωνιούσαν για το νησί, αφού οι διαπραγματεύσεις δεν πήγαιναν καλά και οι Τούρκοι απειλούσαν ότι θα συνέχιζαν τον πόλεμο.

²²«Κατάλογος Αιχμαλώτων», *Αγών*, 03/09/1974

²³Παπαγιάννης, ό.π., .σ. 128–129

Μ' αυτή την αγωνία βρήκε τους Βασιλιώτες η Β' φάση της τουρκικής εισβολής, Τετάρτη 14 Αυγούστου 1974. Όλοι ανήσυχοι άφησαν τις δουλειές τους και μαζεύτηκαν στην πλατεία του χωριού, στο Συνεργατικό και στο καφενείο για ν' ακούσουν από το ραδιόφωνο τι συνέβαινε. Πίστευαν ότι ο πόλεμος ήταν μακριά από αυτούς, όμως γρήγορα διαπίστωσαν ότι είχαν λάθος, αφού έβλεπαν πολεμικά αεροπλάνα να πηγαινοέρχονται και να πετούν χαμηλά. Η αστυνομία μοίρασε σε δεκαεφτάχρονα και δεκαοκτάχρονα παιδιά κυνηγετικά όπλα, για να προστατεύσουν το χωριό σε περίπτωση που τα αεροπλάνα θα έριχναν Τούρκους αλεξιπτωτιστές. Κρατούσαν τα όπλα και έκαναν περιπολίες στο χωριό και στον κάμπο.

Την επόμενη μέρα, Πέμπτη, Δεκαπέντε Αυγούστου, πολύ λίγοι κάτοικοι πήγαν στην εκκλησία να εορτάσουν την Κοίμηση της Θεοτόκου, γιατί αγωνιούσαν και ανυπομονούσαν για την κατάσταση στο χωριό τους, αφού οι ειδήσεις δεν ήταν καθόλου ευχάριστες, επειδή έσπασαν όλες οι γραμμές άμυνας της Εθνικής φρουράς προς την πλευρά μας.

Η 16^η Αυγούστου ήταν πολύ δύσκολη για τους Βασιλιώτες, αφού οι φοβίες τους επαληθεύτηκαν. Ωστόσο υπήρχαν ελπίδες ακόμη, αφού υπήρχε στρατός στο κοντινό στρατόπεδο των Ακράδων, στο οποίο κατατάγηκαν πολλοί έφεδροι από την επαρχία. Μάλιστα στην Α' φάση της εισβολής κατέλαβαν μερικά γειτονικά τουρκοκυπριακά χωριά, τον Άγιο Συμεών, την Κορόβια, την Πλατανισσό και περιόρισαν τους Τουρκοκύπριους στη Γαλάτεια και στη Γαληνόπορνη. Το απόγευμα της ίδιας μέρας, οι χωριανοί είδαν να περνούν μέσα από το χωριό πολλά στρατιωτικά αυτοκίνητα, μικρά φορτηγά γεμάτα με στρατιώτες να κατευθύνονται προς το Βαρώσι. Ο κόσμος πίστευε ότι πήγαιναν για να καταλάβουν τη Γαλάτεια και όχι για να εγκαταλείψουν μόνιμα την περιοχή και ότι ο άμαχος πληθυσμός θα έπεφτε στα χέρια των Τούρκων. Το βράδυ της ίδιας μέρας πληροφορήθηκαν ότι η Εθνική Φρουρά αποχώρησε από την περιοχή και κάποιοι από τα γειτονικά χωριά άρχισαν να εγκαταλείπουν τα σπίτια τους, από φόβο. Η φυγή δεν ήταν καθόλου εύκολη, γιατί ο δρόμος περνούσε έξω από το τουρκοκυπριακό χωριό Γαλάτεια και οι Τούρκοι βρίσκονταν πάνω σ' ένα ύψωμα και πυροβολούσαν για εκφοβισμό των Ελληνοκυπρίων. Ορισμένοι κάτοικοι του Βασιλίου αποφάσισαν και αυτοί να φύγουν, μάζεψαν ό,τι βρήκαν και ανέβηκαν στο λεωφορείο του Χρίστου Παναγή. Τα μεσάνυχτα έφτασε η είδηση ότι ο δρόμος προς το Βαρώσι έκλεισε και δεν

μπορούσε κανένας να περάσει. Κατάφεραν να διαφύγουν τον εγκλωβισμό μόνο πέντε οικογένειες.

Η 17^η Αυγούστου βρήκε το χωριό αποκομμένο από τις ελεύθερες περιοχές. Το μοναδικό τηλέφωνο του χωριού και ο ηλεκτρισμός διακόπηκαν και αρκετοί πήραν μερικά τρόφιμα και πήγαν στο δάσος να κρυφτούν από τους Τούρκους. Έρχονταν κρυφά στο χωριό, έπαιρναν νερό, τρόφιμα, φρόντιζαν τα ζώα τους και μετά γύριζαν στο δάσος. Η κατάσταση αυτή συνεχίστηκε για τις επόμενες τρεις μέρες.

Την Τρίτη, 20 Αυγούστου, πέρασε ένας Τουρκοκύπριος από το χωριό και τους είπε να γυρίσουν όλοι στα σπίτια τους, γιατί θα περάσει ο τουρκικός στρατός και θα σκοτώσει όποιους βρει στο δάσος. Οι Βασιλιώτες, μη έχοντας άλλη επιλογή, αναγκάστηκαν να επιστρέψουν στο χωριό και περίμεναν, τρομοκρατημένοι, τους Τούρκους να έλθουν. Μια ομάδα νεαρών έμεινε στο δάσος σε κρύπτη και παρακολουθούσε το χωριό. Το μεσημέρι διέσχισαν το χωριό πολλά άρματα, στρατιωτικά αυτοκίνητα, πυροβόλα και πολλοί Τούρκοι στρατιώτες, με κατεύθυνση το γειτονικό χωριό Λυθράγκωμη. Δεν σταμάτησαν στο χωριό, αλλά άφησαν το μήνυμα ότι έπρεπε μέχρι την επόμενη μέρα να σβηστούν από τους τοίχους όλα τα πολιτικά συνθήματα. Τα παιδιά του χωριού πήραν μπογιές από το παντοπωλείο και όλη τη νύκτα έβαφαν τους τοίχους για να σβηστούν τα συνθήματα. Χαρακτηριστική ήταν η βοήθεια που προσέφερε ο γέρο-Πιέρας, ο καφετζής, ο οποίος έφεγγε με τα φώτα του αυτοκινήτου του για να βοηθήσει τα παιδιά, αφού δεν υπήρχε φωτισμός στο χωριό.

Η σύλληψη

Την επόμενη μέρα, στις 21 Αυγούστου, οι Τούρκοι ειδοποίησαν τον κοινοτάρχη να καταγράψει όλους τους κατοίκους και να τους παραδώσει τον ονομαστικό κατάλογο. Στις 22 Αυγούστου οι Τούρκοι ήλθαν στο χωριό έχοντας τον κατάλογο των ονομάτων των Βασιλιωτών και ειδοποίησαν όλους τους κατοίκους του χωριού να μαζευτούν μπροστά από το σπίτι του κοινοτάρχη, στην αυλή («φραχτή») του. Όταν μαζεύτηκαν όλοι, τότε οπλισμένοι Τούρκοι και Τουρκοκύπριοι τους περικύκλωσαν. Κάποιος Τουρκοκύπριος, αστυνόμος, με το όνομα «Δερβίσης», κρατούσε τον κατάλογο στα χέρια του και φώναζε τα ονόματα. Πρώτα φώναζε τις γυναίκες, τα παιδιά, τους ηλικιωμένους

και τους είπε να επιστρέψουν στα σπίτια τους. Στη συνέχεια Τούρκοι στρατιώτες ξεχώρισαν ορισμένους άνδρες και τους έβαλαν στη γραμμή:

1. Αντρέας Παπαγιάννης, ετών 45
2. Τρύφων Παπαγιάννης, ετών 18
3. Μιχαήλ Παπαγιάννης, ετών 16
4. Κωστάκης Μιχαήλ
5. Μιχάλης Μιχαήλ Στεφάνου, ετών 18
6. Σπύρος Μιχαήλ Στεφάνου, ετών 16
7. Γεώργιος Μαλακτός, ετών 26
8. Αντώνιος Μαλακτός, ετών 17
9. Δημήτρης Βοσκού Μιχαήλ, ετών 16
10. Νεόφυτος Μιχαηλίδης, ετών 18
11. Σωτήρης Γερολέμου
12. Ανδρέας Νικόλα Πέτρου, ετών 23
13. Μιχάλης Χατζημιχαήλ
14. Μιχαήλ Κωνσταντή, ετών 45
15. Γιαννάκης Κωνσταντή
16. Αντρέας Μιχαήλ (Κίτσιος), ετών 38
17. Χρίστος Παναγή, ετών 50
18. Παναγής Χατζηπαναγή
19. Μάρκος Μαλακτός
20. Μιχαήλ Πιερή, ετών 40
21. Αδάμος Παναγή, ετών 45
22. Ανδρέας Χαρή, ετών 40
23. Γιαννής Χριστοφή, ετών 35
24. Ανδρέας Ονουφρίου
25. Γεώργιος Αλεξάνδρου, ετών 43
26. Ανδρέας Δημητρίου, ετών 38
27. Αντώνης Φωτίου, ετών 48
28. Ρολάνδος Ιακωβίδης, ετών 35

Έπειτα ήλθε ένα φορτηγό και οι Τούρκοι ένοπλοι στρατιώτες τους ανάγκασαν να ανεβούν, χωρίς να τους ενημερώσουν που θα τους έπαιρναν. Εντωμεταξύ, οι γυναίκες δεν επέστρεψαν στα σπίτια τους, κρύφτηκαν στη γειτονιά για να δουν τι θα επακολουθούσε. Όταν είδαν τους δικούς τους να τους μεταφέρουν, δεν κρατήθηκαν και ξεχύθηκαν στους δρόμους κλαίοντας και φωνάζοντας. Το φορτηγό με τους Βασιλιώτες σταμάτησε στο διπλανό χωριό, το Λεονάρισσο, έξω από το καφενείο του Συμεού. Τους έβαλαν μέσα στο καφενείο, το οποίο άδειασαν από τραπέζια, καρέκλες, ποτήρια, μαζί με 30 περίπου Λεοναρισσίτες. Εκεί τους άφησαν για τρεις μέρες να κάθονται στο δάπεδο και να σιτίζονταν από φαγητό, το οποίο έφερναν συγγενικά τους παιδιά. Το φαγητό ελεγχόταν από Τουρκοκύπριους ένοπλους στρατιώτες και μετά δινόταν στους κρατούμενους από τα κάγκελα των παραθύρων. Η απομόνωση, οι στρατιώτες και η απομάκρυνση από τις οικογένειές τους, δημιούργησε στους Βασιλιώτες αγωνία και θλίψη, σε αντίθεση με τους νεαρότερους κρατούμενους, που δεν αντιλαμβάνονταν τη σοβαρότητα της κατάστασης. Αστειεύονταν μεταξύ τους και έπαιζαν χαρτιά «πιλότα», αλλά δεν είχαν χαρτί και μολύβι και ζήτησαν κρυφά από τα παιδιά να τους φέρουν με το φαγητό. Αυτά τους έφεραν ό,τι τους ζήτησαν και τα έκρυψαν κάτω από το σταφύλι. Όμως, όταν το αντιλήφθηκε ένας Τούρκος στρατιώτης, ο οποίος θεώρησε ότι θα χρησιμοποιούσαν το χαρτί και το μολύβι για μηνύματα, όπως: που ήταν κρυμμένα τα όπλα και οι βόμβες, εξοργίστηκε απειλώντάς τα με οπλισμένο όπλο ότι θα τα πυροβολήσει. Τα μικρά παιδιά που έφεραν το σταφύλι απομακρύνθηκαν πανικοβλημένα με τα ποδήλατά τους και τα άλλα παιδιά που ήταν μέσα κρύφτηκαν φοβισμένα πίσω από τους τοίχους του καφενείου. Ευτυχώς ήταν κλειδωμένο το καφενείο και ο Τούρκος στρατιώτης δεν μπορούσε να μπει μέσα.

Στις 25 Αυγούστου ένας Τούρκος αξιωματικός, με έναν Τουρκοκύπριο διερμηνέα και μερικούς Τούρκους στρατιώτες μπήκαν στο καφενείο και τους ανακοίνωσαν ότι θα τους ανέκριναν ξεχωριστά και θα έπρεπε να μιλήσουν για ό,τι γνώριζαν διαφορετικά θα έπρεπε να υποστούν τις συνέπειες. Η ανάκριση λάμβανε μέρος σ' ένα μικρό δωμάτιο που ήταν ενωμένο με το καφενείο. Πρώτος κλήθηκε ο κοινοτάρχης του Βασιλιού, ο

²⁴«Κατάλογος Αιχμαλώτων», *Αγών*, 03/09/1974

Μιχαλάκης Χατζημιχαήλ, του οποίου η ανάκριση κράτησε αρκετή ώρα. Όταν τελείωσε, ο Τούρκος αξιωματικός θύμωσε πολύ και απείλησε ότι αν συνεχίσουν και οι υπόλοιποι να μη συνεργάζονται και να συμπεριφέρονται με τον ίδιο τρόπο θα τους στείλει όλους στην Τουρκία. Όταν ήλθε η σειρά μου για ανάκριση, πήγα στο «δωμάτιο - ανακριτήριο». Ο Τούρκος αξιωματικός καθόταν σ' ένα τραπέζι, δίπλα του βρισκόταν ο Τουρκοκύπριος αστυνόμος «Δερβίσης», ως διερμηνέας.

«Τι ήθελαν να μάθουν στην ανάκριση»;

«Με ρώτησαν το όνομά μου, το χωριό μου, την οικογένειά μου, το επάγγελμά μου, την οικογενειακή μου κατάσταση και το σημαντικότερο ήθελαν να μάθουν εάν επισκέφθηκα κατά την περίοδο της Α' και Β' φάσης της εισβολής τουρκοκυπριακά χωριά που κατέλαβε η Εθνική φρουρά. Επίσης, επέμεναν να μάθουν τι πήρα εγώ και οι άλλοι χωριανοί από αυτά τα χωριά. Εγώ αρνήθηκα ότι πήγα και δήλωσα ότι δεν γνωρίζω για τους υπόλοιπους συγχωριανούς μου. Αυτός τότε εκνευρίστηκε και φώναζε λέγοντας μου ότι λέω ψέματα και ότι θα με στείλει στην Τουρκία. Στη συνέχεια κλήθηκε ο επόμενος. Η ανάκριση των Βασιλιωτών κράτησε για τρεις ώρες περίπου και ο Τούρκος ανακριτής τους ανακοίνωσε ότι όλοι οι Βασιλιώτες είναι ένοχοι και θα σταλούν στην Τουρκία.

«Γιατί θύμωσε ειδικά με όλους τους Βασιλιώτες»;

«Δεν είμαι σίγουρος, αλλά πιστεύω ότι γνώριζαν ότι οι ενήλικες Βασιλιώτες ήταν εμπλεκόμενοι στο διώξιμο των Τουρκοκυπρίων από το Βασίλι, το 1958 και στη μετέπειτα καταστροφή των σπιτιών τους, το 1963 – 64. Επίσης, πρέπει να υποψιάζονταν τους νεαρούς ότι ήταν αναμειγμένοι στην αντίσταση κατά των Τούρκων. Στη συνέχεια, μας έβαλαν να σταθούμε σε δυάδες και απέναντί μας αντιτάχθηκαν οπλισμένοι στρατιώτες για να μας εκφοβίσουν. Πιστεύαμε ότι θα μας σκότωναν μέσα στο καφενείο εκείνη τη στιγμή, αλλά στη συνέχεια μας διέταξαν να καθίσουμε κάτω και να περιμένουμε. Μετά, τελείωσε και η ανάκριση των Λεοναρισσιτών και ο Τούρκος αξιωματικός, με αλλαγμένο τώρα ύφος, μας ενημέρωσε ότι μας λυπήθηκε και θα μας άφηνε όλους να επιστρέψουμε στα σπίτια μας.

«Γιατί άλλαξε η συμπεριφορά του Τούρκου αξιωματικού μετά την ανάκριση των Λεοναρισσιτών»;

«Συνειδητοποίησε ότι με τις απειλές και τους εκφοβισμούς δεν κατάφερε τίποτα και μας ανακοίνωσε ότι: Θα έπρεπε, αφού πρώτα μας εγγυηθούν οι δύο κοινοτάρχες των δύο

χωριών και ο Λοχίας της αστυνομίας, να παρουσιαζόμαστε δύο φορές τη μέρα στην εκκλησία του Αγίου Δημητρίου στο Λεονάρισσο για καταμέτρηση, στις 7:00 το πρωί και στις 5:00 το απόγευμα. Ο Λοχίας της αστυνομίας έφερε αντίρρηση για μας τους Βασιλιώτες, ίσως γιατί υπήρχαν πολλοί νεαροί και φοβόταν ότι θα αθετούσαμε τις υποχρεώσεις μας. Μετά από έντονη συζήτηση με τους Βασιλιώτες ενήλικες μεταπείστηκε και έτσι επιστρέψαμε όλοι στα σπίτια μας. Φεύγοντας από το καφενείο, ένας Τουρκοκύπριος στρατιώτης απευθύνθηκε σε μας τους νεαρούς και μας είπε: *«Και άλλη φορά να μη γράφετε συνθήματα στους τοίχους και να κολλάτε αφίσες για τον Γρίβα!»*. «Την ίδια μέρα παρουσιάστηκαμε στις 5:00 το απόγευμα στην εκκλησία του Αγίου Δημητρίου, όπως υποσχεθήκαμε. Το ίδιο έγινε και την επόμενη μέρα με υποχρεωτική πρωινή και απογευματινή παρουσία.

Στις 27 Αυγούστου στις 7:00 π.μ., οι αιχμάλωτοι Βασιλιώτες πήγαν να παρουσιαστούν και είχαν σκοπό να επιστρέψουν στις δουλειές τους, όπως έγινε την προηγούμενη μέρα. Όταν παρουσιάστηκαν και καταμετρήθηκαν, δεν τους άφησαν να φύγουν και τους έβαλαν σε σειρά. Εκεί βρίσκονταν και οι Λεοναρισσίτες. Τούρκοι στρατιώτες τους φρουρούσαν και σε λίγο είδαν να καταφθάνουν αρκετά λεωφορεία γεμάτα με Ελληνοκύπριους από άλλα χωριά της Καρπασίας. Τους Βασιλιώτες τους υποχρέωσαν να μπουν όλοι σ' ένα άδειο λεωφορείο με τη συνοδεία τεσσάρων ένοπλων Τούρκων στρατιωτών και με οδηγό έναν Τουρκοκύπριο. Θα τους έπαιρναν στην Αμμόχωστο για να μπουν μέσα στα τείχη όπως και τα υπόλοιπα λεωφορεία. Ευτυχώς το λεωφορείο με τους Βασιλιώτες δεν πρόλαβε να μπει, γιατί στα μπροστινά λεωφορεία όρμησαν μέσα Τουρκοκύπριοι και κτυπούσαν τους Ελληνοκύπριους. Τα λεωφορεία έμειναν για αρκετή ώρα ακινητοποιημένα, γιατί γίνονταν διαβουλεύσεις για το που θα τους μετέφεραν. Ο Τουρκοκύπριος οδηγός καθησύχασε τους χωριανούς λέγοντάς τους να μην ανησυχούν, γιατί θα τους αντάλλασσαν με Τουρκοκύπριους αιχμαλώτους. Στη συνέχεια, τα λεωφορεία έκαναν επαναστροφή και ξεκίνησαν για τη Λευκωσία και συγκεκριμένα για την τουρκοκυπριακή συνοικία, όπου οι κάτοικοι εκεί τους έβριζαν και χειρονομούσαν εναντίον τους.

Η αιχμαλωσία στο γκαράζ Παυλίδη

Κατέβασαν τους Βασιλιώτες αιχμαλώτους στο γκαράζ Παυλίδη, σε μια μεγάλη περικλειστη αυλή που συνόρευε με το Δημοτικό σχολείο. Η αυλή αυτή γέμισε με Ελληνοκύπριους αιχμαλώτους, όπου τους παράταξαν όλους σε γραμμές. Τους διέταξαν να αφαιρέσουν τις ζώνες από τα παντελόνια τους και τα κορδόνια από τα παπούτσια τους. Στη συνέχεια, τους έκαναν σωματική έρευνα, τους πήραν τα χρήματα, τα ρολόγια, τους αναπτήρες και οτιδήποτε πολύτιμο είχαν πάνω τους. Το ίδιο έγινε και με τους Βασιλιώτες. Μπροστά πήγαιναν οι άντρες και πίσω τα παιδιά. Τους άντρες τους έστειλαν στις αίθουσες του σχολείου και τα παιδιά στα γκαράζ Παυλίδη, επειδή γέμισαν οι αίθουσες. Μόλις μπήκαν στο γκαράζ, το θέαμα που αντίκρισαν τους άφησε άφωνους: άνθρωποι εξαντλημένοι, σκελετωμένοι, αξύριστοι. Ήταν αιχμάλωτοι από την πρώτη φάση της εισβολής που προέρχονταν από την Κερύνεια ή ήταν στρατιώτες που υπηρετούσαν στην Κερύνεια. Δεν γνώριζαν ότι έγινε δεύτερη εισβολή, ούτε μέχρι ποιες περιοχές κατέλαβαν οι Τούρκοι. Τους πλησίασαν φοβισμένοι και προσπαθούσαν να μάθουν πληροφορίες για τον πόλεμο. Τους ζήτησαν αν είχαν τσιγάρα να τους δώσουν. Οι αιχμάλωτοι ξεπερνούσαν τους 200 και τώρα προστέθηκαν και οι Βασιλιώτες. Ο χώρος δεν ήταν αρκετός για τόσα άτομα και ο ένας ήταν δίπλα στον άλλο. Το δάπεδο ήταν λερωμένο από τα πηγμένα λάδια των αυτοκινήτων, τα βράδια έκανε κρύο, αφού το κτίριο είχε ψηλούς τοίχους και η στέγη ήταν κατασκευασμένη από τσίγκους με μεγάλη ορθογώνια τρύπα που καλυπτόταν με τέλι. Κοντά στην είσοδο του γκαράζ υπήρχε ένα βαρέλι με νερό, από πάνω του ένα κομμάτι ξύλο και επάνω σ' αυτό ένα τενεκεδάκι που χρησιμοποιούταν απ' όλους για ποτήρι. Το νερό ήταν βρώμικο με τρίχες, τις οποίες παραμέριζαν για να είναι σε θέση να το πιουν. Σε κάποια στιγμή κατά τη διάρκεια της μέρας οι Τούρκοι γέμιζαν το βαρέλι νερό με το λάστιχο. Σε μια γωνιά υπήρχε ένας κουβάς που χρησίμευε για αποχωρητήριο. Το βράδυ οι Τούρκοι έφερναν φαγητό σε καζάνι με ψωμί και το τοποθετούσαν σε ένα πάγκο δύο μέτρων περίπου. Οι αιχμάλωτοι πήγαιναν στο βόρειο μέρος του γκαράζ, έμπαιναν σε σειρά, περνούσαν μπροστά από τον πάγκο και πίσω στέκονταν οι Τούρκοι μαζί με μία επιτροπή που αποτελείτο από αιχμαλώτους, που βοηθούσαν στη διανομή του φαγητού. Το πρώτο βράδυ που πήγαν νέοι αιχμάλωτοι μαζί με τους Βασιλιώτες, το δείπνο περιλάμβανε μακαρόνια χοντρά, βραστά και ψωμί. Όμως το φαγητό που έφεραν ήταν μόνο για τους παλιούς αιχμαλώτους

που τώρα διπλασιάστηκαν. Αποφάσισαν οι μισοί να πάρουν τα μακαρόνια και οι άλλοι ένα κομμάτι ψωμί. Όσοι έφαγαν το ψωμί στάθηκαν περισσότερο τυχεροί απ' αυτούς που έφαγαν τα μακαρόνια, δηλαδή ζουμί των μακαρονιών. Το βράδυ ξάπλωσαν στο δάπεδο του γκαράζ απλώνοντας ένα σεντόνι «φανελέττινο». Επειδή, τα Βασιλιώτικα ήθελαν να είναι μαζί βρέθηκαν κοντά στην πόρτα του γκαράζ και στο βαρέλι με το νερό που λόγω του ότι υπήρχαν τρίχες από τα χέρια που έβαζαν για να πάρουν νερό από το μοναδικό ποτήρι, χυνόταν νερό έξω. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, τα παιδιά από το Βασίλι να βρεθούν ξαπλωμένα σε βρεγμένο δάπεδο και να κρυώνουν. Οι Τούρκοι πήραν μερικούς από το Βασίλι που ήταν άνω των 50 χρονών, τον Μιχαλάκη Χατζημιχαήλ, τον Αντρέα Παναγή και τον Αντρέα Ονουφρίου. Αρχικά, οι υπόλοιποι πίστευαν ότι θα τους απελευθέρωναν, μετά μαθεύτηκε η αλήθεια, τους μετέφεραν στη Γαληνόπορνη όπου και τους βασάνισαν πολύ.

Ξημέρωσε η 28^η Αυγούστου και βρήκε τους αιχμαλώτους να ελπίζουν για την ανταλλαγή τους με Τούρκους αιχμαλώτους. Όμως, αυτό δεν έγινε και ο Ερυθρός Σταυρός ήλθε με σκοπό την καταγραφή τους. Από εκείνη τη μέρα, η ζωή όλων των αιχμαλώτων έγινε μονότονη και δύσκολη μέχρι τις 12 Σεπτεμβρίου: Ξυπνούσαν πολύ πρωί και στέκονταν στη γραμμή για να πάρουν σειρά για τα αποχωρητήρια που βρίσκονταν έξω από το γκαράζ. Το μεσημέρι και το βράδυ έτρωγαν το φαγητό που τους έφερναν. Συνήθως τους έδιναν 1/8 του ψωμιού με 5 ελιές ή μια κουταλιά ρεβίθια τα οποία ήταν τρυπημένα με σκουλήκια, σπάνια τους έδιναν μακαρόνια και πιο σπάνια μισή κονσέρβα στον καθένα. Από την πρώτη μέρα κιόλας κρυολόγησαν όλοι από το κρύο της νύκτας ή από το νερό, αφού χρησιμοποιούσαν όλοι το ίδιο ποτήρι.

Την επόμενη μέρα ήρθαν στρατιώτες του Ερυθρού Σταυρού και έδωσαν έντυπα στους αιχμαλώτους για καταγραφή και έντυπα για να γράψουν μηνύματα στους δικούς τους, όχι πέρα των 25 λέξεων. Μερικοί Βασιλιώτες αιχμάλωτοι κατάφεραν και έκρυψαν κάποια χρήματα στα εσώρουχά τους και μ' αυτά κατάφεραν να αγοράζουν ρολό και τσιγάρα. Δημιουργήθηκε επιτροπή που αναλάμβανε να μαζέψει τα χρήματα και τα έδινε σε κάποιον Τουρκοκύπριο στρατιώτη για να τους τα προμηθεύει. Όταν λιγόστεψαν τα χρήματά τους, αγόραζαν ένα τσιγάρο και το κάπνιζαν με τη σειρά. Περνούσαν τη μέρα τους κουβεντιάζοντας ή παίζοντας χαρτιά, με τα χαρτιά των τσιγάρων ή τρίβοντας τα κουκούτσια από τις ελιές στο δάπεδο μέχρι να μπορούν να τα τρυπήσουν. Στη συνέχεια,

τα περνούσαν σε κλωστή που έβγαζαν από το σεντόνι του Ερυθρού Σταυρού και τα έκαναν κομπολόγια. Κατά διαστήματα, έφερναν και άλλους αιχμαλώτους που προέρχονταν είτε από το Βαρώσι ή ήταν εγκλωβισμένοι στα βουνά. Κάποιους τους έπαιρναν για ανάκριση και επέστρεφαν πίσω κτυπημένοι ή δεν επέστρεφαν ποτέ.

Στις 12 Σεπτεμβρίου, γύρω στα μεσάνυχτα, Τούρκοι στρατιώτες ξύπνησαν με φωνές όλους τους αιχμαλώτους. Τους είπαν να περάσουν όλοι στο νότιο τμήμα του γκαράζ και όσων φώναζαν το όνομά τους έπρεπε να περάσουν στο βόρειο τμήμα. Επέλεξαν τα άτομα που είχαν ηλικία 18 – 48 χρόνων με σκοπό να τους μεταφέρουν στην Τουρκία. Τους έβαλαν στην αυλή και, αφού τους έδεσαν πίσω τα χέρια με τέλι και τα μάτια με ρούχο, τους φόρτωσαν σε λεωφορεία και τους μετέφεραν στην Κερύνεια και στη συνέχεια στα Άδανα της Τουρκίας.

Τους νεαρούς, που ήταν κάτω των δεκαοχτώ, τους μετέφεραν την ίδια μέρα στις αποθήκες της ΚΕΟ μαζί με άλλους νεαρούς, όπου έμειναν εκεί για οκτώ μέρες. Ήμουν εγώ, ο αδελφός μου ο Μιχάλης Παπαγιάννης, ο Σπύρος Μιχαήλ, ο Αντώνης Μαλακτός, ο Δημήτρης Βοσκού, ο Νεόφυτος Μιχαηλίδης, ο Γιαννάκης Κωνσταντή. Μαζί μας ήταν και ο Χρίστος Παναγή, ο οποίος ήταν άνω των 48 χρονών.

Το κτίριο αυτό ήταν σε καλύτερη κατάσταση από το προηγούμενο, δεν είχε υγρασία, στο πάτωμα υπήρχαν σανίδια, καθώς επίσης καρέκλες και τραπέζια.

Στις 20 Σεπτεμβρίου μας μετέφεραν στην «Παλαίστρα», ένα παλιό μεσαιωνικό κτήριο, πετρόκτιστο, όπως τα τείχη της Αμμοχώστου. Μέσα υπήρχε παλαίστρα και κερκίδες, όπου οι αιχμάλωτοι χρησιμοποιούσαν για ύπνο. Μείναμε εκεί για τρεις μέρες.

Στις 23 Σεπτεμβρίου ήλθαν στρατιώτες των Ηνωμένων Εθνών και μας ανακοίνωσαν ότι θα μας απελευθέρωναν οι Τούρκοι. Πρώτα θα απελευθέρωναν τους φοιτητές και τους μαθητές που έφεραν πίσω από την Τουρκία και την επόμενη μέρα τους αιχμαλώτους που βρίσκονταν στην παλαίστρα. Την ίδια μέρα κατέφθασαν οι Τούρκοι και μας μετέφεραν πίσω στις αποθήκες της ΚΕΟ, όπου και μας ανακοίνωσαν ότι την επόμενη μέρα θα μας άφηναν ελεύθερους και έπρεπε να αποφασίσουμε που θέλουμε να πάμε στις ελεύθερες περιοχές ή πίσω στα χωριά μας και στις οικογένειές μας. Μας έδωσαν και συμπληρώσαμε ειδικό έντυπο για το που θέλαμε να πάμε μετά την απελευθέρωσή μας.

Η 24^η Σεπτεμβρίου μας βρήκε ανήσυχους για την πολυπόθητη απελευθέρωσή μας. Αρχικά, οι Τούρκοι έβαλαν κάποιον να μας ξυρίσει και αφού ξυριστήκαμε όλοι,

περιμέναμε με ανυπομονησία τα λεωφορεία που αργούσαν να έλθουν και φοβηθήκαμε μήπως μετάνιωσαν. Μετά, οι Τούρκοι μας ανακοίνωσαν ότι όσοι δήλωσαν να επιστρέψουν στα χωριά τους θα τους άφηναν ελεύθερους την επόμενη μέρα. Μόλις το ακούσαμε αυτό, ζητήσαμε από τους Τούρκους να αλλάξουμε τη δήλωσή μας και να πάμε στις ελεύθερες περιοχές, δεν θέλαμε να μείνουμε άλλη μέρα εκεί. Οι Τούρκοι θύμωσαν μαζί μας και μας έδωξαν. Κανένας μας δεν έφαγε το μεσημεριανό εξαιτίας της απογοήτευσής μας. Αργά το απόγευμα, ήλθαν τα λεωφορεία που θα μετέφεραν τους αιχμαλώτους που δήλωσαν ότι θα πήγαιναν στις ελεύθερες περιοχές και τους πήραν στο Λήδρα Πάλας, όπου και έγινε η ανταλλαγή αιχμαλώτων. Τελικά, τους μετέφεραν στο Σαράι (φυλακές) και εκεί έμειναν άλλες οκτώ μέρες. Εκεί πέρασαν τις χειρότερες μέρες της αιχμαλωσίας τους, γιατί ήξεραν ότι οι υπόλοιποι απελευθερώθηκαν.

Ανδρέας Νικόλα Πέτρου (προσωπική μαρτυρία)

Αιχμαλωσία στα Άδανα της Τουρκίας

Η επόμενη συνέντευξη πάρθηκε από τον τότε έφεδρο στρατιώτη Ανδρέα Πέτρου, ο οποίος υπηρετούσε στο στρατόπεδο Καράολος κατά την Α' φάση της εισβολής. Πήρε άδεια την παραμονή της Β' φάσης για να επισκεφθεί τους δικούς του στο χωριό και εκεί, αφού εγκλωβίστηκε τον συνέλαβαν οι Τούρκοι αιχμάλωτο μαζί με τους άλλους Βασιλιώτες. Η αφήγησή του αρχίζει από τις 12 Σεπτεμβρίου 1974 όπου έγινε και ο διαχωρισμός αυτών που θα έμεναν και αυτών που θα έστελναν στην Τουρκία. Τα γεγονότα της σύλληψής τους μέχρι τις 12 Σεπτεμβρίου είναι τα ίδια όπως μας αφηγήθηκε ο Τρύφωνας Παπαγιάννης, αφού βρίσκονταν μαζί στο γκαράζ Παυλίδη.

«Όταν έγινε ο διαχωρισμός των αιχμαλώτων επέλεξαν αυτούς που θα έπαιρναν στην Τουρκία, δηλαδή αυτούς που ήταν άνω των δεκαοχτώ χρονών. Οι Βασιλιώτες αιχμάλωτοι ήμασταν εγώ, ο Αντρέας Παπαγιάννης, ο Κωστάκης Μιχαήλ, ο Μιχάλης Μιχαήλ, ο Γεώργιος Μαλακτός, ο Σωτήρης Γερολέμου, ο Μιχάλης Κωνσταντή, ο Αντρέας Μιχαήλ (Κίτσιος), ο Μάρκος Μαλακτός, ο Μιχαήλ Πιερή, ο Αδάμος Παναγή, ο Ανδρέας Χαρή, ο Γιαννής Χριστοφή, ο Γεώργιος Αλεξάνδρου, ο Ανδρέας Δημητρίου, ο Αντώνης Φωτίου, ο Ρολάνδος Ιακωβίδης και ο Κυριάκος Χριστοφόρου. Μόλις ξημέρωσε μας έβγαλαν στην εσωτερική αυλή του γκαράζ και μας έδεσαν τα χέρια πίσω με τέλι ή σπάγκο και τα μάτια με ρούχο. Μετά, άρχισαν να μας κτυπούν και να μας κλωτσούν για

να βρούμε την πόρτα του λεωφορείου και να μπούμε μέσα. Τα λεωφορεία ξεκίνησαν για τον Πενταδάκτυλο και από εκεί για την Κερύνεια. Αυτό δεν το γνωρίζαμε, αφού τα μάτια μας ήταν δεμένα, το συνειδητοποιήσαμε αργότερα. Τα παράθυρα ήταν κλειστά και η ζέστη ήταν ανυπόφορη. Ο ιδρώτας έτρεχε ποτάμι στα κορμιά μας, τα μάτια μας έκαιγαν από το δυνατό δέσιμο και από τα σφιχτοδεμένα χέρια μας έτρεχε αίμα. Μετά από καμία ώρα περίπου τα λεωφορεία σταμάτησαν και συνειδητοποιήσαμε ότι ήμασταν κοντά στη θάλασσα. Μέσα στα λεωφορεία όρμησαν στρατιώτες, πρέπει να υπήρχαν και πολίτες, οι οποίοι μας χτυπούσαν αλύπητα. Άλλοι κλαίγαμε, άλλοι φωνάζαμε, άλλοι τους παρακαλούσαμε να μην μας σκοτώσουν και άλλοι προσευχόμασταν. Κάποιοι Τούρκοι άνοιξαν τα παράθυρα και μας χτυπούσαν από έξω στο σβέρκο και στο λαιμό με ξύλα. Μετά τον ξυλοδαρμό, μας κατέβασαν από τα λεωφορεία και μας φόρτωσαν σε μεταγωγικά πλοία, με τα χέρια και τα μάτια να παραμένουν δεμένα. Κάποιοι λιποθύμησαν από το ξύλο, τη ζέστη και τη δίψα. Στη συνέχεια, μας έλυσαν τα μάτια και είδαμε εκατοντάδες αιχμαλώτους να κάθονται στο πάτωμα του οχηματαγωγού, χωρίς να τους επιτρέπεται να σηκωθούν. Οι Τούρκοι στρατιώτες μας έκαναν νοήματα ότι μας πάνε στην Τουρκία και θα μας κόψουν το λαιμό. Μετά από λίγο, άρχισε να κλείνει η πόρτα του πλοίου και τότε μας απελευθέρωσαν και τα χέρια. Όταν κάποιοι ζήτησαν να τους επιτρέψουν να πάνε στο αποχωρητήριο τους κτύπησαν. Άλλοι πάλι που ζήτησαν να πουν νερό τους έδωσαν θαλασσινό νερό και επειδή ήταν πολύ αλμυρό δεν μπόρεσαν αργότερα να φάνε το ψωμί που τους έφεραν, ένα τέταρτο του ψωμιού στον καθένα. Μετά από πολλές ώρες, είδαμε από μακριά φώτα στο βάθος. Καθυστέρησαν να μας κατεβάσουν από το πλοίο, γιατί μαζεύτηκε όχλος στο λιμάνι για να μας λυντσάρει.

Όταν μας κατέβασαν από τα πλοία, μας φόρτωσαν σαν σακιά, τοποθετώντας μας είκοσι - είκοσι σε κάθε φορτηγό. Οι οδηγοί έτρεχαν και σταματούσαν απότομα, επίτηδες, με αποτέλεσμα να κτυπούμε στα κάγκελα του φορτηγού. Αυτό το επαναλάμβαναν πολλές φορές στον δρόμο από τη Μερσίνα προς τα Άδανα. Όταν σταματούσε το φορτηγό υπήρχε όχλος που τρυπούσε το υφασμάτινο σκέπαστρο των φορτηγών με ξιφολόγχες με αποτέλεσμα να τραυματίσει κάποιους. Η μαρτυρική αυτή διαδρομή κράτησε γύρω στις δύο ώρες. Όταν τα φορτηγά σταμάτησαν στην είσοδο των φυλακών, μας ανάγκασαν να πεδηξουμε από τα φορτηγά με κίνδυνο να σπάσουμε τα πόδια μας. Μας έβαλαν να περπατήσουμε σ' έναν μακρύ διάδρομο που οδηγούσε στο κέντρο των φυλακών. Καθώς

περνούσαμε κάθε δύο έως τρία μέτρα υπήρχαν Τούρκοι στρατιώτες, οι οποίοι μας κτυπούσαν ανελέητα με ξύλα, με όπλα ή με τα χέρια τους. Μερικοί αιχμάλωτοι που μπορούσαν και έτρεχαν ξυλοκοπήθηκαν λιγότερο. Όταν φτάσαμε στο προαύλιο των φυλακών, μας έβαλαν σε τριάδες, πήγαινε ένας – ένας και τοποθετούσε τα χέρια στον τοίχο για σωματική έρευνα. Μετά μας μετέφεραν σε θαλάμους, πενήντα αιχμάλωτοι σε κάθε θάλαμο που είχε εικοσιπέντε ξύλινα κρεβάτια. Ο θάλαμος ήταν μακρόστενος και στο βάθος υπήρχαν δύο αποχωρητήρια και τρεις βρύσες με άφθονο νερό. Τα παράθυρα στο εσωτερικό του θαλάμου ήταν ξύλινα και εξωτερικά υπήρχαν κάθετες σιδεριές. Ξαπλώναμε δύο σε κάθε κρεβάτι. Την επόμενη μέρα μας ξύπνησαν πολύ πρωί και μπορέσαμε να πλυθούμε και να νιφτούμε μετά από δεκαπέντε μέρες. Αναγκαστήκαμε να σκουπιστούμε στα ρούχα μας. Μετά μας οδήγησαν σε μια διπλανή αίθουσα - εστιατόριο. Στο κέντρο υπήρχε ξύλινος πάγκος και γύρω ξύλινα καθίσματα. Αφού μας έδωσαν να πιούμε τσάι, μας οδήγησαν στο προαύλιο των φυλακών, που είχε περίπου έκταση εκατών τετραγωνικών μέτρων. Μετά ήλθαν πέντε – έξι στρατιώτες που μιλούσαν ελληνικά και άρχισαν την καταγραφή. Συγκεκριμένα, ρωτούσαν το όνομα, τη διεύθυνση, το επάγγελμα και την τοποθεσία που κάναμε τη στρατιωτική μας θητεία. Όταν τελειώσαμε, μας οδήγησαν στο εστιατόριο και μας έδωσαν να φάμε μερικά ρεβίθια με κάμποσο ζουμί μέσα σε πλαστικά πιάτα και ψωμί πολύ αλμυρό. Τα κουτάλια ήταν χοντρά ξύλινα και αυτό μας δυσκόλεψε να φάμε.

Εικόνα 16: Ελληνοκύπριοι αιχμάλωτοι από τον Αττίλα την ώρα του φαγητού²⁵

²⁵«Αν βρίσκαμε αντίσταση η απόβαση θα αποτύγχανε», *Κύπρος 1974*, <https://greekcivilwar.wordpress.com>, Ανασύρθηκε στις 05/08/2017

Στη συνέχεια μας οδήγησαν στους θαλάμους μας. Κάποιοι αιχμάλωτοι έβγαλαν τα πουκάμισά τους και τα έπλυναν. Μετά από μια ώρα περίπου, μας ξαναπήραν στο προαύλιο, για να μας εμβολιάσουν. Σταθήκαμε σε τριάδες και ένας Τούρκος στρατιώτης περνούσε με τη σύριγγα και μας εμβολίαζε, οι περισσότεροι από μας πονούσαμε πολύ. Μετά τον εμβολιασμό μας ξαναπήγαν στον θάλαμο για να κοιμηθούμε. Μερικοί που ήταν καπνιστές ήθελαν τόσο πολύ να καπνίσουν, που έζυναν με τα νύχια τους τα σάπια ξύλα των παραθυριών και με το ξύσμα και κάτι χαρτάκια που βρήκαν έφτιαχναν τσιγάρα. Την επόμενη μέρα, το πρωί, μας ξαναπήραν για «πρόγευμα». Μας μετέφεραν στη συνέχεια στο προαύλιο για να μας πάρουν δακτυλικά αποτυπώματα και να μας φωτογραφίσουν (μπροστινή και πλαγιαστή πλευρά). Στη συνέχεια, ένας στρατιώτης μας έδωσε μία ξυριστική μηχανή και μας είπε ότι μέχρι το βράδυ έπρεπε όλοι να ξυριστούμε, να κουρευτούμε και να καθαριστούμε.

Το επόμενο πρωινό ήλθε συνεργείο της τηλεόρασης και μας κινηματογράφησε, γι' αυτό μας ήθελαν όλους κουρεμένους, ξυρισμένους και ευπαρουσίαστους. Το απόγευμα μας επισκέφθηκαν άντρες της Ερυθράς Ημισελήνου και μας ρώτησαν πως περνούμε και απαντήσαμε ότι «όλοι περνούμε καλά».

«Γιατί δώσατε αυτή την απάντηση, αφού δεν περνούσατε καλά;»

«Έπρεπε να απαντήσουμε όπως αυτοί ήθελαν, δεν μπορούσαμε να απαντήσουμε διαφορετικά. Μας είχαν συγκεντρώσει προηγουμένως και μας είπαν ότι αν ρωτηθούμε πως περνούσαμε έπρεπε ν' απαντήσουμε ότι περνούμε καλά και αυτό κάναμε, δεν είχαμε άλλη επιλογή. Ήθελαν να προβάλουν μία ψεύτικη εικόνα προς τα έξω ότι οι αιχμάλωτοι της Κύπρου περνούσαν καλά.

Οι μέρες κυλούσαν, χάσαμε το μέτρημα του χρόνου. Σε καμιά εβδομάδα περίπου, ένας Τούρκος στρατιώτης που μιλούσε ελληνικά μας είπε να διαχωριστούν οι καθηγητές, οι δάσκαλοι, οι φοιτητές, οι μαθητές και οι παπάδες από τους υπόλοιπους αιχμαλώτους. Κάποιοι υποψιάστηκαν ότι θα τους απέλυαν και προσποιήθηκαν τους φοιτητές. Οι Τούρκοι βλέποντας ότι ο αριθμός των φοιτητών ήταν μεγάλος, τους απείλησαν ότι όσοι λένε ψέματα θα τους σκοτώσουν. Αφού συγκέντρωσαν αυτήν την ομάδα των αιχμαλώτων, τους έβαλαν σε δύο αυτοκίνητα μεταφοράς του προσωπικού. Η ζέστη ήταν μεγάλη και κινδύνεψαν να πεθάνουν. Τους μετέφεραν σ' ένα χώρο με μικρά κελιά. Εκεί

τοποθέτησαν τέσσερα άτομα ανά κελί. Στο κάθε κελί υπήρχε ένα σιδερένιο κρεβάτι και στους τοίχους τρύπες από σφαίρες και αίματα. Καλούσαν έναν - έναν αιχμάλωτο για ανάκριση σε δωμάτιο που βρισκόταν απέναντι και τους είπαν ότι όποιος πει ψέματα θα τον σκοτώσουν. Στην ανάκριση βρισκόταν ένας Τούρκος αξιωματικός και ένας Τουρκοκύπριος διερμηνέας. Η ανάκριση διαρκούσε από πέντε έως δέκα λεπτά και συγκεκριμένα ρωτούσαν να μάθουν τη σχολή που σπούδαζαν, όσοι δήλωσαν φοιτητές, την καταγωγή τους και το επάγγελμά των υπόλοιπων. Όταν τελείωσε η ανάκριση, τους μετέφεραν πίσω στις φυλακές των Αδάνων. Τους φοιτητές τους οδήγησαν σε διαφορετικούς θαλάμους και τους άφησαν νηστικούς για όλη τη μέρα. Το βράδυ μπήκαν στους θαλάμους Τούρκοι στρατιώτες και τους έκαναν καψόνι: Για αρκετή ώρα τους διέταζαν «κάτσετε, σηκωθείτε, ζήτω ο Ετζεβίτ» κ.λπ. Τους άφησαν να ξαπλώσουν τις πρωινές ώρες. Οι θάλαμοι ήταν γεμάτοι κουνούπια και τους τσιμπούσαν πολύ με αποτέλεσμα να μην μπορούν να κοιμηθούν.

Στο πρόγευμα της επόμενης μέρας συνέβη κάτι το απίστευτο: Μας σέρβιραν ψωμιά, αυγά, τυρί, ελιές και φρούτα. Ενώ τρώγαμε, ήλθε κανάλι της τουρκικής τηλεόρασης και μας κινηματογραφούσε. Όταν τελειώσαμε μας έβγαλαν στο προαύλιο και ο επικεφαλής με τη βοήθεια διερμηνέα μας μίλησε για την «ειρηνευτική επιχείρηση» (τουρκική εισβολή). Στο τέλος μας ανακοίνωσαν ότι έγινε συμφωνία Κληρίδη - Ντενκτάς για ανταλλαγή αιχμαλώτων. Με την ανακοίνωση αυτή, όλοι οι αιχμάλωτοι αισθανθήκαμε μεγάλη ανακούφιση.

Μας οδήγησαν σιγά - σιγά έξω από τις φυλακές, χωρίς κλωτσιές και κτυπήματα αυτή τη φορά. Μας ανέβασαν σε στρατιωτικά οχήματα και μας μετέφεραν στη Μερσίνα. Εκεί μας τοποθέτησαν σε πλοίο για να επιστρέψουμε στην Κύπρο. Η συμπεριφορά των Τούρκων στο ταξίδι της επιστροφής ήταν πολύ διαφορετική από αυτό της φυγής. Μας προσέφεραν φαγητό και τρία πακέτα τσιγάρα στον καθένα. Σε δέκα ώρες περίπου φτάσαμε στο λιμάνι της Κερύνειας. Από το πλοίο μας μετέφεραν στη στεριά με μεγάλες βάρκες και στη συνέχεια μας επιβίβασαν στα λεωφορεία για τη Λευκωσία. Στη διαδρομή βλέπαμε την καταστροφή που προκλήθηκε από την τουρκική εισβολή και μας προκάλεσε μεγάλη θλίψη. Καθώς περνούσαμε στους δρόμους της Λευκωσίας υπήρχαν Τούρκοι που μας κορόιδευαν και μας έβριζαν. Μας πήραν στις αποθήκες της ΚΕΟ, όπου μας περίμεναν τραπέζια με άφθονο φαγητό. Φυσικά υπήρχε και συνεργείο της τουρκικής

τηλεόρασης, που μας βιντεογραφούσε για να προβάλουν την «καλή μεταχείριση» που είχαν οι ελληνοκύπριοι αιχμάλωτοι! Ενώ περιμέναμε την ανταλλαγή αιχμαλώτων, ένας Τουρκοκύπριος αστυνομικός μας μοίρασε έντυπα να συμπληρώσουμε εάν επιθυμούσαμε να πάμε στο βόρειο ή στη νότιο τμήμα της Κύπρου. Όσοι θα πήγαιναν στις ελεύθερες περιοχές μπήκαν στα λεωφορεία και αναχώρησαν για το Λήδρα Πάλας, όπου έγινε η ανταλλαγή. Τους υπόλοιπους μας μετέφεραν στις φυλακές στο Σαράι (24/09). Εκεί, οι Βασιλιώτες, συναντήσαμε και δύο μαθητές από το Βασίλι που δεν τους πήραν στην Τουρκία. Στο Σαράι, μας τοποθέτησαν εικοσιπέντε αιχμαλώτους σε κάθε δωμάτιο. Το βράδυ μας έδωσαν μερικές ελιές και ψωμί.

Στις 25 Σεπτεμβρίου μας ξύπνησαν πολύ πρωί και μας έδωσαν ξυριστικές μηχανές για να ξυριστούμε. Όταν ξυριστήκαμε, ήλθε φωτογράφος και μας φωτογράφησε, για να μας εκδώσουν ταυτότητες αιχμαλώτου. Στη συνέχεια, μας έδωσαν και συμπληρώσαμε ένα έντυπο με διάφορες ερωτήσεις για πολιτικά και στρατιωτικά θέματα. Η διαμονή μας στο Σαράι διήρκησε μια εβδομάδα.

Στις 2 Οκτωβρίου, μας ξύπνησαν πολύ πρωί και μας ανακοίνωσαν ότι θα μας μετέφεραν επιτέλους στα χωριά μας. Έφθασαν τα λεωφορεία γύρω στο μεσημέρι. Άλειψαν τα παράθυρα με γράσο και κρέμασαν πίσω από τον οδηγό μια κουβέρτα για να μη βλέπουμε έξω. Μέσα στο λεωφορείο υπήρχε και συνοδεία αστυνομικών. Φτάσαμε, επιτέλους, στο Βασίλι γύρω στις 7:00 το απόγευμα, αφού προηγουμένως περάσαμε από διάφορα χωριά για να κατεβούν αιχμάλωτοι που προέρχονταν απ' αυτά.

Εικόνα 17: Ελληνοκύπριοι αιχμάλωτοι πολέμου των Τούρκων, επιστρέφουν από τις φυλακές της Τουρκίας στην Ελευθερία! Πολλοί από αυτούς που πήγαν στις φυλακές των Αδάνων, της Αμάσειας και της Αλεξανδρέττας δεν επέστρεψαν και παραμένουν αγνοούμενοι!²⁶

²⁶<http://www.greekdocumentary.gr>, *Αναμνήσεις στα κατεχόμενα - Αττίλας 74*, Ανασύρθηκε στις 05/08/2017

Όταν φτάσαμε στο χωριό, παρόλο που από τις 6:00 μ.μ. υπήρχε κατ' οίκον περιορισμός, οι συγχωριανοί έτρεχαν και μας ρωτούσαν για να μάθουν για τους δικούς τους που ήταν ακόμη αιχμάλωτοι. Μετά από λίγο μας επισκέφθηκαν αστυνομικοί και μας έδωσαν έντυπο για να το συμπληρώσουμε και μας ανακοίνωσαν ότι είμαστε υποχρεωμένοι να παρουσιαζόμαστε στο καφενείο του χωριού στις 7:30 π.μ. και στις 4:30 μ.μ. Το βράδυ θα επισκεπτόταν το σπίτι μας κάποιος Τουρκοκύπριος αστυνομικός για έλεγχο. Αυτή η κατάσταση συνεχίστηκε για δύο χρόνια, όσο καιρό παραμείναμε εγκλωβισμένοι, μέχρι που φύγαμε για τις ελεύθερες περιοχές».

Μιχαήλ Πιερής (προσωπική μαρτυρία)

Ο Μιχαήλ Πιερής ήταν 40 χρονών, όταν οι Τούρκοι στις 14 Αυγούστου 1974 πραγματοποίησαν τη β' φάση της εισβολής στην Κύπρο, με σκοπό την κατάληψη της Αμμοχώστου, της Καρπασίας και της Μόρφου. Ήταν παντρεμένος με τρία παιδιά και η 14^η Αυγούστου βρήκε τον Μιχαήλ και την οικογένειά του να ασχολείται με την καθημερινότητά του. Συγκεκριμένα προετοιμάζονταν να εορτάσουν τον Δεκαπενταύγουστο κάνοντας τις απαραίτητες προετοιμασίες, όπως το ψήσιμο ψωμιών και κουλουριών. Πέρασαν Τούρκοι στρατιώτες με στρατιωτικά οχήματα από το χωριό και τους έκαναν νόημα να φύγουν, αλλά οι Βασιλιώτες δεν κατάλαβαν τον λόγο. Συνέχισαν τις δουλειές τους και μετά ειδοποιήθηκαν ότι θα τους έπιαναν οι Τούρκοι και εγκατέλειψαν όλοι τα σπίτια τους και κατευθύνθηκαν στον κάμπο στην περιοχή Μαζερί, όπου και έμειναν εκεί όλο το βράδυ. Πέρασαν 32 τουρκικά τεθωρακισμένα από το χωριό και Τούρκοι στρατιώτες τοποθέτησαν τούρκικες σημαίες στο Δημοτικό και στην εκκλησία του Βασιλιού, δείχνοντας με αυτό τον τρόπο την κατάληψη του χωριού. Μετά, ανακοινώθηκε στους κατοίκους ότι δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα και να επιστρέψουν στα σπίτια τους. Όταν επέστρεψαν καταγράφηκαν όλοι οι κάτοικοι του χωριού και μετά ακολούθησε η σύλληψη των αρρένων κατοίκων από 16 ετών και άνω.

Τα γεγονότα της σύλληψης είναι τα ίδια όπως αναφέρθηκαν προηγουμένως από τον Τρύφωνα Παπαγιάννη και τον Ανδρέα Πέτρου. Ο Μιχαήλ μεταφέρθηκε και αυτός όπως πολλοί άλλοι ελληνοκύπριοι αιχμάλωτοι στις κεντρικές φυλακές των Αδάνων. Ένα γεγονός που συνέβηκε στα Άδανα και που δεν ξέχασε ποτέ ήταν η συνάντησή του με έναν τουρκοκύπριο συγχωριανό του στρατιώτη, τον γιο της της Αισέν του Μούρεσεϊμ,

τον Αχμέτ, που η μητέρα του ήταν γειτόνισσά του. Αυτός ενημέρωσε τη μητέρα του για την κράτηση του Μιχαήλ και αυτή του συνέστησε την προσοχή να τον φροντίζει ιδιαίτερα να μην πάθει κανένα κακό, λόγω του ότι είχαν άριστες σχέσεις, όταν ήταν στο χωριό. Ενημερώθηκε από τον Αχμέτ ότι η γυναίκα και τα παιδιά του ήταν καλά και αυτό του έδωσε μεγάλη χαρά και ικανοποίηση. Επιπρόσθετα, η οικογένειά του πληροφορήθηκε από τη μητέρα του Αχμέτ ότι ήταν και αυτός καλά, δίνοντάς τους επίσης μεγάλη χαρά. Η ανθρωπιά και η φιλία, είπε ο Μιχαήλ, δεν χάθηκε παρόλο που υπήρχε πόλεμος ανάμεσά τους. Αυτό δεν πρόκειται να το ξεχάσει ποτέ όσο ζει. Οι Κύπριοι αιχμάλωτοι δεν έτρωγαν, και μαράζωναν. Έτρωγαν μόνο το ψωμί και τις ελιές, και δεν έτρωγαν άλλο φαγητό, γιατί φοβούνταν για δηλητηρίαση. Τα κουκούτσια των ελιών τα έτριβαν στο πάτωμα, μετά έβγαζαν καρφί από τον τοίχο και τα τρυπούσαν αφαιρώντας το εσωτερικό τους. Στη συνέχεια έβγαζαν κλωστή από το κρεβάτι και τα περνούσαν φτιάχνοντας κομπολόι. Το κομπολόι, το οποίο έφτιαξε ο Μιχαήλ, το έχει ως ενθύμιο μέχρι σήμερα.

Εικόνα 18: Κομπολόι του Μιχαήλ Πιερή το οποίο φτιάχτηκε από τον ίδιο κατά τη διάρκεια της αιχμαλωσίας του. Αποτελείται από κουκούτσια ελιών και κλωστή.

Λίγες μέρες πριν μεταφέρουν τους μεσήλικες αιχμαλώτους στην Κύπρο, όλοι οι Βασιλιώτες πέρασαν από εξαντλητική ανάκριση, για να ομολογήσουν ποιος απ' αυτούς ήταν ο αδελφός του Νίκου Σαμψών. Ο Σαμψών ήταν «κόκκινο πανί» για τους Τούρκους, λόγω των γεγονότων του 1963 – 64. Έλεγαν ότι είχαν πληροφορίες ότι ο αδελφός του Σαμψών ήταν αιχμάλωτος και ήταν ένας από τους Βασιλιώτες. Φυσικά η πληροφορία αυτή ήταν λανθασμένη.

Στις 26 και 27 Οκτωβρίου μετέφεραν και τους υπόλοιπους αιχμαλώτους στην Κύπρο και στις 28 του ίδιου μήνα τους μετέφεραν στο χωριό. Ίσχυαν και γι' αυτούς οι ίδιοι περιορισμοί με τους άλλους αιχμαλώτους που τώρα ήταν εγκλωβισμένοι.

Ο Μιχαήλ θυμάται, όταν ένα βράδυ αποκοιμήθηκε και δεν άνοιξε την πόρτα του Τούρκου αστυνομικού. Την επόμενη μέρα τον συνέλαβαν και τον δίκασαν. Αυτός απολογήθηκε λέγοντάς τους ότι ήταν άρρωστος και δεν θα συνέβαινε ξανά το ίδιο, έτσι απέφυγε τη φυλάκιση.

Δεν τους επιτρεπόταν να φύγουν εκτός του σπιτιού τους, έφευγαν μόνο και πήγαιναν στο γειτονικό χωριό, το Λεονάρισσο, για να δώσουν το παρών τους. Τις περιουσίες, τα ζώα τους, τα τρακτέρ τα πήραν οι Τούρκοι και μετά από δύο χρόνια έκανε αίτηση για να έλθει στις ελεύθερες περιοχές. Αναγκάστηκε να φύγει, διότι οι συνθήκες διαβίωσής τους ήταν πολύ δύσκολες, τα σχολεία δεν λειτουργούσαν και τα παιδιά του έπρεπε να μορφωθούν, δεν μπορούσε να τα αφήσει αγράμματα. Τελικά ο Μιχαήλ μεταφέρθηκε με την οικογένειά του από τα Ηνωμένα Έθνη σ' ένα τουρκοκυπριακό χωριό την Σταυροκόννου στην Πάφο. Σ' αυτό το χωριό μεταφέρθηκαν και οι περισσότεροι Βασιλιώτες ξεκινώντας μία καινούργια ζωή, όπως όλοι οι πρόσφυγες. Χαρακτηριστικά ο Μιχαήλ ανέφερε: «Στη Σταυροκόννου ξεκινήσαμε τη ζωή μας από το μηδέν και με τη δύναμη του Θεού και την εργατικότητα μας καταφέραμε να σταθούμε στα πόδια μας».

Συμπεράσματα από τις συνεντεύξεις των αιχμαλώτων Βασιλιωτών

Η αιχμαλωσία ήταν μια πολύ δύσκολη περίοδος που επηρέασε τη μετέπειτα πορεία της ζωής τους. Τα γεγονότα και οι εμπειρίες σημάδεψαν ανεξίτηλα, όχι μόνο τη δική τους ζωή, αλλά και όλης της οικογένειάς τους. Παρόλο που τα γεγονότα καταγράφηκαν από μερικούς αμέσως, μετά την αιχμαλωσία, εντούτοις συνεχίζουν να παραμένουν βαθιά χαραγμένα στη μνήμη τους και με την παραμικρή αναφορά, έρχονται στη θύμησή τους οι μαύρες εκείνες μέρες.

Δυστυχώς, η πολιτεία δεν έδειξε κανένα ενδιαφέρον γι' αυτούς τους ανθρώπους που παρέμειναν στον τόπο τους, με αποτέλεσμα να συλληφθούν και να υποφέρουν τα πάνδεινα από τον Τούρκο εισβολέα. Παρόλα τα σωματικά και ψυχολογικά βασανιστήρια που υπέστησαν, τις συνέπειες των οποίων εξακολουθούν να βιώνουν, δεν έτυχαν καμίας βοήθειας και μέριμνας από το κράτος, ορθοπόδησαν μόνοι τους στη ζωή τους. Μετά από σαραντατρία χρόνια και αφού οι περισσότεροι αιχμάλωτοι απεβίωσαν, άλλοι από φυσικά αίτια και άλλοι λόγω των συνεπειών της αιχμαλωσίας, το μόνο που προσέφερε το κράτος ήταν η δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, η οποία προσφέρθηκε σ' αυτούς μόλις το 2016, χωρίς να κοινοποιηθεί στους ίδιους τους αιχμαλώτους!

Δύο ήρωες - αγνοούμενοι Βασιλιώτες

Η προσφορά του Βασιλιού στον αγώνα κορυφώθηκε με τη θυσία δύο ηρώων, του Άγγελου Καλλή και του Παναγιώτη Φωτίου. Τα αδέρφια των δύο ηρώων θα δώσουν τη δική τους μαρτυρία για τους ήρωες.

Παναγιώτης Αντώνης Φώτη (μαρτυρία αδελφού του ήρωα Φώτη και του φίλου του Τρύφωνα Παπαγιάννη)

Ο Παναγιώτης γεννήθηκε στο Βασίλι το 1956. Ήταν ο δευτερότοκος γιος από τα πέντε παιδιά της οικογένειάς του. Μεγάλωσε βοηθώντας τους γονείς του σε διάφορες γεωργικές εργασίες. Όταν αποφοίτησε από το Δημοτικό Σχολείο Λεοναρίσσο - Βασιλιού, μαθήτευσε σ' έναν θείο του και έμαθε την τέχνη του ράφτη. Ήταν τίμιος, με αρχές, ήθος και ιδανικά. Τον Γενάρη του 1974 κατατάγηκε στο Κέντρο Εκπαίδευσης Νεοσυλλέκτων (Κ.Ε.Ν.) στον Καραόλο για να εκτίσει τη στρατιωτική του θητεία στο πεζικό. Στη συνέχεια μετατέθηκε στο Μπογάζι και ειδικεύτηκε σαν πυροβολητής. Στην τουρκική εισβολή, κατά τη διάρκεια της εκεχειρίας, ο Παναγιώτης μαζί με τον Λόχο του 399 Τ.Π. βρισκόταν στη Μια Μηλιά. Οι στρατιώτες του Λόχου του σκορπίστηκαν και συνελήφθησαν από τους Τούρκους κοντά στο τουρκοκυπριακό χωριό Αγιά. Οι Τούρκοι εκτέλεσαν όλους τους Ελληνοκύπριους στρατιώτες και τοποθέτησαν τις σωρούς σε ομαδικό τάφο. Τα οστά του Παναγιώτη εντοπίστηκαν στον ομαδικό αυτό τάφο μεταξύ 18–24 Ιουνίου 2007. Όσοι βρίσκονταν στο πάνω μέρος του τάφου ήταν μισοκαμένοι. Το ίδιο συνέβηκε και με τον Παναγιώτη. Τα ρούχα του ήταν μισοκαμένα και απουσίαζαν τα

κόκαλα από τη μια του πλευρά. Το κρανίο του ήταν σπασμένο, χωρίς ίχνη σφαίρας. Η έξοδος ακολουθία του έγινε στις 20 Αυγούστου 2010.

Άγγελος Γεωργίου Καλλής (μαρτυρία του αδελφού του ήρωα Χριστάκη)

Γεννήθηκε στο Βασίλι το 1956. Ήταν το τρίτο παιδί πολυμελούς οικογένειας. Από μικρή ηλικία, όπως όλα τα παιδιά του χωριού βοηθούσε τους γονείς του στις αγροτικές δουλειές. Ξεχώριζε για την ομορφιά, τη λεβεντιά και την εμφάνισή του. Μετά το Δημοτικό, επειδή ήταν καλός μαθητής αποφάσισε να φοιτήσει στο Γυμνάσιο Γιαλούσας και ακολούθως στην Ξενοδοχειακή Σχολή στο Βαρώσι. Όταν αποφοίτησε, εργαζόταν ως τραπεζοκόμος σε ξενοδοχείο του Βαρωσιού, γεμάτος όνειρα για τη ζωή. Αποφάσισε να καταταγεί πιο νωρίς στον στρατό τον Γενάρη. Κατατάγθηκε στο Κ.Ε.Ν - Καράολο και μετά στο πυροβολικό στην 182 Μοίρα. Μετά από εξάμηνη θητεία, υπηρετούσε στο στρατόπεδο του Βοσπόρου, όταν τα τουρκικά στρατεύματα αποβιβάζονταν από τη θάλασσα της Κερύνειας. Τη νύκτα της αποβίβασης τους δόθηκε διαταγή να φορτώσουν τα πολυβόλα για να είναι σε ετοιμότητα. Το πρωί αντιλήφθηκαν τους βατραχανθρώπους και άρχισε η ανταλλαγή των πυροβολισμών. Ο Διοικητής τους, με πρωτοβουλία δική του, τους διέταξε να αποχωρήσουν και να κατευθυνθούν προς τη Λάπηθο. Στο Τέσσερα Μίλι άρχισαν οι βομβαρδισμοί και διαλύθηκαν όλες οι Μοίρες. Κατάφεραν να γλυτώσουν μόνο οι στρατιώτες της 182 Μοίρας, όπου βρισκόταν και ο Άγγελος. Προσπάθησαν να φτάσουν σε μια ερειπωμένη εκκλησία, του Απ. Παύλου. Ο Άγγελος επέβαινε σε στρατιωτικό όχημα μαζί με τον υπολοχαγό του και τον οδηγό όταν δέχθηκαν επίθεση από τουρκικά αεροπλάνα. Εγκατέλειψαν και οι τρεις το όχημα, αλλά ο Άγγελος ήταν άτυχος, διότι βρισκόταν στο μεσαίο κάθισμα και δεν πρόλαβε να καταφύγει σε ασφαλές μέρος, με αποτέλεσμα να πέσει στους θάμνους που καίγονταν από τις βόμβες και να καεί και αυτός μαζί τους.

Μετά την τουρκική εισβολή

Τον Αύγουστο του 1974, οι περισσότεροι κάτοικοι του χωριού παρέμειναν εγκλωβισμένοι 260 στο σύνολο. Δύο χρόνια αργότερα, οι Βασιλιώτες εκδιώχθηκαν από τους Τούρκους εισβολείς, προσφυγοποιήθηκαν στις ελεύθερες περιοχές της Κύπρου και αρκετοί μετανάστευσαν στο εξωτερικό αναζητώντας καλύτερη τύχη. Στο χωριό

διαμένουν από το 1976 έποικοι Κούρδοι και Πόντιοι της Μ. Ασίας. Οι Τούρκοι, στην προσπάθειά τους να εξαφανίσουν τη χριστιανική και ελληνική φυσιογνωμία του χωριού, μετέτρεψαν την εκκλησία του Βασιλιού, η οποία είναι αφιερωμένη στον Άγιο Βασίλειο σε τζαμί και μετονόμασαν το Βασίλι σε Gelinçik, που σημαίνει μικρή νύφη.

Προσωπικότητες Βασιλιού

Παρόλη τη μικρή του έκταση το Βασίλι δεν υστέρησε στη δημιουργία πολιτικών και πνευματικών προσωπικοτήτων. Το Βασίλι έχει γαλουχήσει στα παιδιά του τα κατάλληλα ερεθίσματα, που μετέτρεψε αρκετά από αυτά τόσο σε μεγάλες προσωπικότητες που άφησαν το στίγμα τους όχι μόνο στο Βασίλι, αλλά και σε όλη την Κύπρο.

Πολιτικοί

Νιαζί Μανιέρα

Γεννήθηκε στο Βασίλι Καρπασίας (1911 – 1999). Ο πατέρας του ήταν ο Mehmet Mulla Maniera και ήταν ο πλουσιότερος κάτοικος του χωριού. Σπούδασε ιατρική στην Κωνσταντινούπολη. Διέθετε ιατρείο στο Βασίλι και στην Αμμόχωστο και οι ιατρικές του ικανότητες ήταν αναγνωρισμένες από Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους. Διετέλεσε Δημοτικός Σύμβουλος Αμμοχώστου για οκτώ χρόνια επί δημαρχίας Αδάμ Αδάμαντος. Ήταν επίσης Έφορος Τουρκικών Εκπαιδευτηρίων Αμμοχώστου από το 1950 – 1952 και Πρόεδρος τους από το 1953 – 1959. Διορίστηκε Υπουργός Υγείας της Κυπριακής Δημοκρατίας το 1960 μέχρι το 1963. Το 1963 αποσύρθηκε από το Υπουργείο εξαιτίας των διοικητικών διαταραχών μαζί με τους άλλους δύο Τουρκοκύπριους Υπουργούς, τον Φαζίλ Πλουμέρ - Υπουργό Γεωργίας και τον Οσμάν Ορέκ - Υπουργό Άμυνας²⁷.

Νίκος Σαμψών Γεωργιάδης

Γεννήθηκε στις 16 Δεκεμβρίου το 1935 και καταγόταν από το Βασίλι Καρπασίας. Ήταν δημοσιογράφος σε διάφορες εφημερίδες, όπως ο «Φιλελεύθερος», «Η Αλήθεια», η «Cyprus Mail» και οι «Times Of Cyprus». Ήταν εκδότης της καθημερινής εφημερίδας η «Μάχη» και της εβδομαδιαίας εφημερίδας το «Θάρρος».

²⁷Αριστείδης Λ. Κουδουνάρης, *Βιογραφικό Λεξικόν Κυπρίων 1800 -1920*, Λευκωσία 1991

Ο Σαμψών ήταν μέλος της Ε.Ο.Κ.Α. με έντονη δράση στον απελευθερωτικό αγώνα των Κυπρίων εναντίον των Άγγλων το 1955 – 59. Πολέμησε τους Άγγλους που τον συνέλαβαν και τον βασάνισαν. Καταδικάστηκε «δix εις θάνατον», αλλά η ποινή του μετατράπηκε σε ισόβια φυλάκιση από τον Τουρκοκύπριο Πρόεδρο του Εφετείου Ζεκία από την Πλατανισσό. Σε συνέντευξή του, ανέφερε ότι μεταφέρθηκε σε φυλακές υψίστης ασφαλείας στο Λονδίνο (Worms Craps), όπου κατάφερε να δραπετεύσει μετά από ένα χρόνο. Η πράξη αυτή θεωρήθηκε πρωτοφανής, αφού ήταν ο πρώτος φυλακισμένος, που κατάφερε να αποδράσει μαζί με έναν άλλο κρατούμενο τον Simus Murphy²⁸.

Ο ίδιος σε συνέντευξή του προς τον Τέρεν Κούικ ανέφερε ότι ανέλαβε την προεδρία της Κυπριακής Δημοκρατίας, ύστερα από διαβεβαίωση της Χούντας των Αθηνών πως θα ανακήρυσσε την ένωση με την Ελλάδα. Φυσικά αυτό αποδείχτηκε εκ των υστέρων ότι ήταν δόλωμα από μέρους της Χούντας²⁹.

Με την τουρκική εισβολή του 1974, η κυβέρνηση Σαμψών, δεν ενέπνεε την αξιοπιστία και την εμπιστοσύνη προς τον κυπριακό λαό. Συγκεκριμένα, αρκετοί αρνήθηκαν να πολεμήσουν, ενώ άλλοι είδαν την εισβολή ως ευκαιρία για να καταρρεύσει η πραξικοπηματική κυβέρνηση. Εκτός αυτού, ο Σαμψών ως προσωπικότητα δεν διέθετε κύρος στο εξωτερικό και η τοποθέτησή του στην θέση του Προέδρου χαρακτηρίστηκε προκλητική στην Αγγλία, λόγω της έντονης δράσης του στην Ε.Ο.Κ.Α., ενώ για τους Τούρκους ήταν μισητός εξαιτίας των γεγονότων στην Ομορφίτα τον Δεκέμβριο του 1963.

Τελικά, στις 23 Ιουλίου, τουρκικά στρατεύματα κατέκτησαν την Κερύνεια και η Εθνική Φρουρά μαζί με την ΕΛ.ΔΥ.Κ. απέτυχαν να εξαλείψουν τον ισχυρό θύλακα Κιόνελι - Αγύρτας. Ο Σαμψών αναγκάστηκε, υπό το βάρος των εξελίξεων, να παραιτηθεί και να παραδώσει την προεδρία στον Πρόεδρο της Βουλής των αντιπροσώπων, Γλαύκο Κληρίδη, ως νόμιμο αναπληρωτή μέχρι την επιστροφή του Μακαρίου.

Μετά την επιστροφή του Μακαρίου στην Κύπρο, ξεκίνησε η δίκη του Σαμψών, που κρίθηκε ένοχος για συνεργασία με τη Χούντα εναντίον της Κυπριακής Δημοκρατίας, καθώς και για σφετερισμό του αξιώματος του Προέδρου της Δημοκρατίας, κατηγορίες, τις οποίες αποδέχθηκε ο ίδιος και του επιβλήθηκε εικοσαετής ποινή φυλάκισης.

²⁸Ελεύθερος Τύπος, 08/09/1999

²⁹Μάχη, 11 Μαΐου 1999

Αναστάλθηκε η ποινή του, λόγω σοβαρών προβλημάτων υγείας. Μετέβηκε στο εξωτερικό για θεραπεία και επέστρεψε το 1991 όπου τέθηκε υπό κράτηση και έναν χρόνο αργότερα, το 1992, αποφυλακίστηκε με απονομή χάρης από τον τότε Πρόεδρο Γιώργο Βασιλείου. Μετά την αποφυλάκισή του, επέστρεψε στον δημοσιογραφικό χώρο συνεχίζοντας την έκδοση των εφημερίδων του. Απεβίωσε σε ηλικία 66 ετών, το 2001 μετά από πολύχρονη μάχη με τον καρκίνο.

Σωτήρης Σαμψών

Γεννήθηκε το 1965 στο Βασίλι Καρπασίας. Γιος του Νίκου Σαμψών. Διδάκτωρ Νομικής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Τζιόρτζ Μέησοντων ΗΠΑ. Κάτοχος πτυχίων στις Πολιτικές Επιστήμες, τη Φιλοσοφία και την Ιστορία του Πανεπιστημίου Τζιόρτζ Ουάσινγκτον. Πρόεδρος της Επιτροπής Νομικών, συντονιστής Επιτροπής Άμυνας, Μέλος Επιτροπής Εξωτερικών και Ευρωπαϊκών Υποθέσεων και Επίτροπος Άμυνας του Δημοκρατικού Συναγερμού. Αντιπρόεδρος ΔΗΣΥ και Βουλευτής εκλογικής περιφέρειας Αμμοχώστου του ΔΗ.ΣΥ. από το 2001 – 2016.

Επιστήμονες:

Αντώνης Γεωργιάδης:

Θεός του Νίκου Σαμψών. Γεννήθηκε το 1894 και πέθανε το 1970. Φοίτησε στο Παγκύπριο Διδασκαλείο και μετά το πέρας των σπουδών του δίδαξε και στο σχολείο του χωριού. Κατά την περίοδο αυτή πρωτοστάτησε, ώστε να ιδρυθεί στο χωριό μια από τις πρώτες Συνεργατικές εταιρείες στην Κύπρο τον Ιούλιο του 1916, στην οποία δόθηκε το όνομα «Δημήτηρ» και ήταν ο πρώτος Γραμματέας. Η εταιρεία αυτή, που ήταν η πρώτη στην Καρπασία, ίσως υπήρξε και η πρώτη στην Κύπρο στο είδος της καθώς ήταν δεκαετούς διάρκειας. Από αυτήν προήλθε, δέκα χρόνια μετά, η Συνεργατική Πιστωτική Εταιρεία Βασιλείου, που ήταν μάλιστα ιδρυτικό μέλος της Συνεργατικής Κεντρικής Τράπεζας, της οποίας ο λογότυπος μέχρι σήμερα είναι «Δημήτηρ». Σπούδασε ιατρική στην Αθήνα και όταν γύρισε, το 1923, δεχόταν ασθενείς στο σπίτι του και αργότερα στο ιατρείο που άνοιξε στο διπλανό χωριό, το Λεονάρισσο. Εξασκούσε την ιατρική του, ακόμα και στη Γιαλούσα και σε πολλά άλλα χωριά της Καρπασίας μέχρι το 1931. Αργότερα μετακόμισε στη Λάρνακα για τρία χρόνια περίπου και μετά επέστρεψε πάλι

στην Καρπασία. Στη συνέχεια μετεκπαιδεύθηκε στο Λονδίνο (1938 – 1940) στην καρδιολογία και στη φυματίωση και όταν γύρισε εγκαταστάθηκε μόνιμα στην Αμμόχωστο. Μερικές άλλες σημαντικές δραστηριότητές του παρατίθενται παρακάτω:

- Διετέλεσε Θρονικός Επίτροπος Αμμοχώστου για τρεις περιόδους (1928 – 38)
- Ήταν Μέλος Εθνικής Ριζοσπαστικής Ενώσεως Κύπρου (ΕΡΕΚ)
- Δημοσιογραφούσε επωνύμως ή με το ψευδώνυμο, Θυμάρης, επί ιατρικών, πολιτικών, γεωργοοικονομικών ζητημάτων της Κύπρου
- Υπήρξε συντάκτης του καταστατικού της ΠΕΚ της οποίας ήταν ιδρυτικό μέλος
- Έγραψε το θεατρικό έργο *Το Σικουέστρο*, 1947, το οποίον ανέβηκε επανειλημμένα στη σκηνή
- Εξέδωσε το έργο *Υγιεινή, 1933* σε δύο τόμους³⁰

Νίκος Μιχαηλίδης:

Γεννήθηκε στο Βασίλι το 1926. Το 1948 αποφοίτησε από το Γυμνάσιο Αρρένων Αμμοχώστου. Στη συνέχεια σπούδασε Αγγλική Φιλολογία στο Cambridge του Λονδίνου. Διορίστηκε καθηγητής Αγγλικής Φιλολογίας σε σχολεία της Μέσης Εκπαίδευσης από το 1952 μέχρι το 1986, όπου αφυπηρέτησε φτάνοντας στη βαθμίδα του Διευθυντή. Το 1964 απέκτησε μεταπτυχιακό στο Πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου στη Γλωσσολογία. Το 1972 πήρε τον τίτλο Master of Arts στη Γλωσσολογία στο Πανεπιστήμιο Lancaster και το 1992 πήρε διδακτορικό στη Γλωσσολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Είναι Εταίρος της Βασιλικής Εταιρείας Τεχνών Λονδίνου, Εταίρος του Κολλεγίου Παιδαγωγών Αγγλίας και Εταίρος του Ινστιτούτου Γλωσσολόγων Αγγλίας³¹.

Τούλα Ονουφρίου:

Είναι Καθηγήτρια Αξιοπιστίας και Διαχείρισης Υποδομών στο Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών και Μηχανικών Γεωπληροφορικής στο Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου και Ακαδημαϊκός Επισκέπτης στο Imperial College (UK). Είναι, επίσης, η πρώτη Πρόεδρος της Εταιρείας Υδρογονανθράκων Κύπρου. Κατέχει την εμπειρία από τον ακαδημαϊκό χώρο και από τη βιομηχανία των υδρογονανθράκων διεθνώς όπου κατείχε

³⁰Κουδουνάρης, ό.π.,

³¹Βιογραφικό Νίκου Μιχαηλίδη, 2017, Λεμεσός, Κύπρος

σημαντικές ηγετικές θέσεις υψηλής ευθύνης (Αντιπρύτανης, Πρόεδρος, Πρόεδρος Τμήματος, Διευθύντρια Έρευνας, Διευθύντρια Ερευνητικού Κέντρου και Ανώτερη Σύμβουλος). Είναι μέλος της Συμβουλευτικής Ομάδας Εμπειρογνομόνων που συμβουλεύει τον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας και την Κυβέρνηση στα θέματα των υδρογονανθράκων. Έχει καταγράψει μια ευρεία επαγγελματική δράση, συμβολή και αναγνώριση σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Έχει βραβευτεί με το βραβείο Stanley Gray από το Institute of Marine Engineers UK για την καλύτερη δημοσίευση στα θέματα θαλάσσιας τεχνολογίας. Της απονεμήθηκε το εγνωσμένου κύρους SmartEN Marie Curie ITN Programme με θέμα την «Ευφυή Διαχείριση για Βιώσιμο Ανθρώπινο Περιβάλλον» από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως Συντονίστρια Έργου, αφού κατατάχθηκε 3^ο από τα 900 και χρηματοδοτήθηκε με 3.700.000 Ευρώ. Απέκτησε το διδακτορικό της (PhD) στις Υπεράκτιες Κατασκευές Πετρελαίου και το DIC στην Μηχανική Κατασκευών με υποτροφία από το Imperial College (UK). Είναι κορυφαία πτυχιούχος του Τμήματος Πολιτικών Μηχανικών (BEng, First Class Honours) του City University (UK) όπου και της απονεμήθηκε το Βραβείο Renie.

Μιχαήλ Στ. Στεφανή:

Καθηγητής στη Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης. Κατέχει Πτυχίο στα Οικονομικά (1980) και Μάστερ στη Οικονομική Στατιστική και Οικονομετρία (1982) από το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών και Διδακτορικό στα Οικονομικά (1987) από το Πολιτειακό Πανεπιστήμιο της Νέας Υόρκης στο Μπάφαλο. Εργάστηκε ως Βοηθός Καθηγητής (1987 – 93) και Αναπληρωτής Καθηγητής (1993 – 95) στα οικονομικά στο Πανεπιστήμιο του Κονέκτικατ των ΗΠΑ. Κατά την περίοδο 1993 – 99 ήταν Αναπληρωτής Καθηγητής στο Τμήμα Οικονομικών του Πανεπιστημίου Κύπρου και από το 1999 μέχρι και σήμερα είναι Καθηγητής. Διετέλεσε Πρόεδρος του Τμήματος Οικονομικών από το 1997 – 2002 και από το 2006 μέχρι το 2012, μέλος της Συγκλήτου του Πανεπιστημίου Κύπρου. Από το 1997 – 2002 και από το 2007 μέχρι το 2011 είναι εκδότης του επιστημονικού περιοδικού *Ekonomia* και μέλος του Εκδοτικού Συμβουλίου του περιοδικού *Review of Development Economics*. Είναι Ερευνητικός Συνεργάτης στο Center of Economic Studies and ifo Institute of Economic Research (CESifo) της

Γερμανίας. Είναι μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών Κύπρου του Πανεπιστημίου Κύπρου.

Συγγραφείς – ποιητές – Αγιογράφοι

Χρυσόστομος Ποζάτος:

Γεννήθηκε στο Βασίλι Καρπασίας. Φοίτησε στο Δημοτικό Λεοναρίσσου - Βασιλιού και στο Παγκύπριο Γυμνάσιο Λευκωσίας. Αργότερα, αποφοίτησε από το Διδασκαλικό Κολλέγιο Μόρφου (Τ.Τ.Κ), όπου πήρε το δίπλωμα Εκπαιδευτικού Στοιχειώδους Εκπαίδευσης, δηλαδή του δασκάλου. Εργάστηκε μέχρι το 1974 ως δάσκαλος σε σχολεία της Καρπασίας. Μετά την τουρκική εισβολή του 1974 διορίστηκε σε σχολεία της Λεμεσού και απυπηρέτησε ως Βοηθός Διευθυντής. Στον ελεύθερο του χρόνο ασχολήθηκε με τη ζωγραφική και τη Λογοτεχνία. Έγραψε την ποιητική Συλλογή «Στοχασμοί». Μέσα από τη συλλογή αυτή ο Χ. Ποζάτος εναποθέτισε τους στοχασμούς, τις νοσταλγίες και τα όνειρά του για τη ζωή στα χρόνια της προσφυγιάς. Το έργο αυτό γράφτηκε, για να το αφήσει όπως ανέφερε ο ίδιος ως ενθύμιο - κληρονομιά σε αγαπημένα πρόσωπα και σε όσους πόνεσαν στα χρόνια της τουρκικής εισβολής.

Παναγής Μ. Παναγίδης:

Γεννήθηκε στο Βασίλι το 1931. Αποφοίτησε από το Δημοτικό Σχολείο Λεοναρίσσου - Βασιλιού. Στη συνέχεια φοίτησε για τέσσερα χρόνια στην Ανωτέρα Σχολή Ριζοκαρπάσου, για δύο χρόνια στο Ελληνικό Γυμνάσιο Αμμοχώστου (Ε.Γ.Α.) και για δύο χρόνια στο Διδασκαλικό Κολλέγιο Μόρφου, όπου και πήρε το δίπλωμα του δασκάλου. Υπηρέτησε από αυτή τη θέση για 40 χρόνια. Έχει συγγράψει ένα τρίτομο βιβλίο τα «Βασιλιώτικα Σιερβόλια». Πρόκειται για ένα έργο 30 χρόνων κόπων, αφιερωμένο στο χωριό του, το Βασίλι. Περιλαμβάνει προσωπικές συνεντεύξεις 40 περίπου Βασιλιωτών, που αναδεικνύουν τη νοοτροπία τους, ανέκδοτα, ιστορίες, ποιήματα, τραγούδια κ.ά. που αφορούν το χωριό. Ο τίτλος του βιβλίου είναι συμβολικός: Σιερβόλια ονομάζονται τα στάχυα που περιμαζεύονταν μετά το θέρος από τους φτωχούς, για να φτιάξουν το ψωμί τους. Αντίστοιχα και οι συναντήσεις που είχε ο δάσκαλος Παναγή με τους συγχωριανούς του αποτελούν τα κομμάτια της ζωής του Βασιλιού που μέσα από τα σκόρπια γεγονότα δίνει μια αντιπροσωπευτική εικόνα του χωριού.

Τάκης Τοφαλλής:

Γεννήθηκε στο Βασίλι το 1937. Αποφοίτησε από το Ελληνικό Γυμνάσιο Αμμοχώστου και πήρε το Δίπλωμα του δασκάλου από την Παιδαγωγική Ακαδημία Λευκωσίας. Υπηρέτησε στη Δημοτική Εκπαίδευση και αφυπηρέτησε ως Διευθυντής το 1997. Μετά την Τουρκική εισβολή έφυγε στην Αυστραλία. Εκεί υπηρέτησε στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση στα κρατικά σχολεία της Αυστραλίας μέχρι το 1987. Διετέλεσε Σύμβουλος Εκπαίδευσης στο Υπουργείο Παιδείας της Νότιας Ουαλίας για την εισαγωγή των Ελληνικών στα Δημοτικά και στα Νηπιαγωγεία. Στην Αυστραλία πήρε μεταπτυχιακό στην Πολυκουλτουρική Εκπαίδευση. Επίσης, απέκτησε πτυχίο στο Bachelor of Arts – major Modern Greek, και μεταπτυχιακό στην Κοινωνιολογία. Έργα του: α) Εξέδωσε στα Αγγλικά το βιβλίο «Languges in Kinder garten Prinari Education, Australia» 1980 – 1981. β) Εξέδωσε στην Κύπρο στα ελληνικά «Αναφορές στην Ελληνική Λογοτεχνία» το 2014 (Μελέτες - Αναλύσεις στην Ελληνική Λογοτεχνία) και γ) Προετοιμασία του βιβλίου με τίτλο «Hellenism in Australia» στην αγγλική γλώσσα.

Νίκος Νικολάου Χατζημιχαήλ:

Γεννήθηκε στο Βασίλι της Κύπρου το 1948. Σπούδασε Μαθηματικά στο πανεπιστήμιο Αθηνών. Έχει συγγράψει διηγήματα, ανάμεσα σ' αυτά το «την Κόρη του Δραγομάνου» και άλλες εργασίες που έχουν δημοσιευτεί σε Ελλαδικά και Κυπριακά περιοδικά. Έχει εκθέσει δύο ατομικές εκθέσεις ζωγραφικής και συμμετείχε σε πολλές ομαδικές.

Τρύφωνας Παπαγιάννης:

Γεννήθηκε στο Βασίλι το 1956. Αποφοίτησε από το Γυμνάσιο Γιαλούσας το 1974. Είναι πτυχιούχος της Θεολογικής Σχολής Αθηνών και διδάσκει σε σχολεία της Μέσης Εκπαίδευσης από το 1992. Διδάσκει επίσης, σε κατηχητικά της Δερύνειας και Παραλιμνίου σε παιδιά, γυναίκες και άντρες Έχει συγγράψει άρθρα στο περιοδικό «Πνευματική Διακονία» και τα βιβλία «Βασίλι Καρπασίας», «Εκκλησίες της Καρπασίας» και το «Παράθυρο στον χρόνο».

Ττοφαλλή Σπύρος:

Γεννήθηκε στο Βασίλι το 1975. Από μικρή ηλικία είχε κλίση στη ζωγραφική. Φοίτησε στον Ιερόν Αγιογραφείον Ιεράς Μονής Σταυροβουνίου και απέκτησε το Πιστοποιητικό Αγιογραφίας. Αγιογράφησε με δική του πρωτοβουλία το παρεκκλήσι Ιωακείμ και Άννας στο χωριό Κλαυδιά.

Επίλογος

Μέσα από την ιστορική αναφορά σε γεγονότα και τοπία για το χωριό Βασίλι, γίνεται κατανοητό, πως ο συγκεκριμένος τόπος αποτέλεσε και αποτελεί ένα σημαντικό ιστορικό και πολιτισμικό βαρύκεντρο της σύγχρονης Κύπρου. Η περιγραφή γεγονότων, συνθηκών επιβίωσης των κατοίκων και η αντιμετώπιση προβλημάτων τους, αποτελεί μικρογραφία της κατάστασης που αντιμετώπιζαν και οι υπόλοιποι Κύπριοι, ιδιαίτερα οι κάτοικοι της Καρπασίας. Παράλληλα, το Βασίλι δεν υστερεί στη δημιουργία ιστορικών, αλλά και σύγχρονων πνευματικών προσωπικοτήτων, οι οποίες αναμφίβολα απετέλεσαν και αποτελούν σημαντική κληρονομιά, τόσο με το έργο τους όσο και με την προσωπική τους στάση σε περιόδους δύσκολες για την Κύπρο. Η μελέτη για το χωριό Βασίλι προκαλεί ενδιαφέρον, όχι μόνο από τους ίδιους τους κατοίκους του, αλλά και από άλλους ανθρώπους, που έτυχε να το γνωρίσουν από κοντά ή να μάθουν γι' αυτό. Είναι εντυπωσιακό, πως ένα τόσο μικρό χωριό, όπως το Βασίλι, να έχει μια τόσο πλούσια ιστορία και παράδοση, που για αρκετούς Κύπριους παραμένει άγνωστη η ύπαρξή του. Αποτελεί ύψιστη ανάγκη να διατηρηθεί στη μνήμη των Κυπρίων η θύμηση των χωριών τους και ιδιαίτερα των κατεχόμενων, αφού οι Τούρκοι προσπάθησαν και προσπαθούν με κάθε τρόπο να ξεριζώσουν οτιδήποτε ελληνοχριστιανικό στοιχείο υπάρχει σ' αυτά: μετονομασία των ελληνικών ονομασιών τους σε τουρκικών και μετατροπή των εκκλησιών σε τζαμιά ή σε χώρους στέγασης των ζώων τους. Οι παλαιότεροι να θυμούνται και οι νεότεροι να γνωρίζουν την ιστορία του τόπου τους.

Βιβλιογραφία

Πρωτογενείς Πηγές

1. Εφημερίδες

Αγών, Πάφος 1974

Αλήθεια, Λεμεσός 1894

Ελευθερία, Λευκωσία 1916

Ελεύθερος Τύπος, Αθήνα 1999

Κυπριακός Τύπος, Λευκωσία 1936

Κυπριακός Φύλαξ, Λευκωσία 1916

Μάχη, Λευκωσία 1999

2. Προφορικές μαρτυρίες

Βιογραφικό Νίκου Μιχαηλίδη, Προσωπική Μαρτυρία στη γράφουσα, Λεμεσός, Κύπρος, 2017

Βιογραφικό Τρύφωνα Παπαγιάννη, Προσωπική Μαρτυρία στη γράφουσα, Λεμεσός, Κύπρος, 2016

Συνέντευξη του αδελφού του Παναγιώτη Φώτη στον Τρύφωνα Παπαγιάννη, Δερύνεια, 2010

Συνέντευξη του Ανδρέα Πέτρου στη γράφουσα, Πάφος, 15/07/2017, Προσωπικό αρχείο γραφούσης

Συνέντευξη του Μιχαήλ Πιερή στη γράφουσα, Αγία Νάπα, 20/07/2017, Προσωπικό αρχείο γραφούσης

Συνέντευξη του Τρύφωνα Παπαγιάννη στη γράφουσα, Φρέναρος, 15/06/2017, Προσωπικό αρχείο γραφούσης

Συνέντευξη του Χριστάκη για τον Άγγελο Γεωργίου στον Τρύφωνα Παπαγιάννη, Δερύνεια, 2010

Δευτερογενείς Πηγές

Fellas Antonis, *Leonarisso & Vasili: A Journey into the Past*. London, Michaelangelo Publications 2014

Γεωργής Γιώργος, *Συνεργατισμός Ιστορία- Παιδεία- Κοινωνία*, Σ.Κ. Τράπεζα ΛΤΔ 2008
Κουδουνάρης Λ .Αριστείδης, *Βιογραφικό Λεξικόν Κυπρίων 1800 -1920*, Λευκωσία 1991
Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια, Τμ. 3, Φιλόκυπρος
Παναγίδης Παναγής, *Βασιλιώτικα Σιερβόλια*, Τμ. Ι, www.bookemon.com
Παναγίδης Παναγής, *Βασιλιώτικα Σιερβόλια*, Τμ. ΙΙ, www.bookemon.com
Παναγίδης Παναγής, *Βασιλιώτικα Σιερβόλια*, Τμ. ΙΙΙ, www.bookemon.com
Παπαγεωργίου Παναγιώτης, «Ες γην των Αγίων και των Ηρώων», Καρπασία - Πρακτικά
Α΄ επιστημονικού Συνεδρίου, Λεμεσός 2010
Παπαγιάννης Τρύφωνας, *Βασίλι Καρπασίας*, Κοινότητα Βασιλιού - Γεώργιος Γ.
Γεωργίου, Δερύνεια 2011, σ.13-129
Προφορική Μαρτυρία Βασιλιωτών, *Οι Τουρκοκύπριοι έφυγαν από το χωριό το 1958*,
Μάρτιος, 2017
Συνέση Σύνεσης, «Γεωγραφικά – Ιστορικά- Λαογραφικά – Πολιτιστικά και άλλα
στοιχεία», *Καρπασία*, Τριμηνιαίο Περιοδικό, 2001, Τεύχος 1, Οκτώβριος
Νοέμβριος-Δεκέμβριος, σ. 44-45
Σωματείο Ελεύθερη Ενιαία Καρπασία, Λεμεσός 2010, σ.σ. 277-278
Φραγκούδης, Γ. Σ. <http://noctoc-noctoc.blogspot.com.cy>, Ανασύρθηκε στις 15/02/2016

Διαδικτυακές Πηγές

Αναμνήσεις στα κατεχόμενα - Αττίλας 74, Ανασύρθηκε στις 05/08/2017
«<http://www.greekdocumentary.gr>»

Βιογραφικό Αντώνη Γεωργιάδη, Ανασύρθηκε στις 10/03/2017
«vassilivillage.blogspot.com»

Βιογραφικό Μιχαήλ Στεφανή, Ανασύρθηκε στις 10/04/2017
«<http://ucy.ac.cy>»

Βιογραφικό Νίκου Σαμψών, Ανασύρθηκε στις 15/02/2017
«<https://el.wikipedia.org>»

Βιογραφικό Νίκου Χατζημιχαήλ, Ανασύρθηκε στις 08/08/2017
«<https://whenpoetryspeaks.wordpress.com>»

Βιογραφικό Παναγής Παναγίδης, Ανασύρθηκε στις 15/04/2017
«<http://www.bookemon.com>»

Βιογραφικό Σωτήρη Σαμψών, Ανασύρθηκε στις 15/02/2017
«<https://el.wikipedia.org>»

Βιογραφικό Τούλας Ονουφρίου, Ανασύρθηκε στις 15/02/2017
«<http://www.cut.ac.cy>»

Κύπρος 1974: Αν βρίσκαμε αντίσταση η απόβαση θα αποτύγχανε, Ανασύρθηκε στις
05/08/2017
«<https://greekcivilwar.wordpress.com>»

Περιοχή Καρπασίας, Ανασύρθηκε στις 02/06/2017
«<https://www.mnimes.org>»